

KLASIFIKACE INFINITIVNÍCH VĚT V PORTUGALŠTINĚ

Infinitivní věty obecně

Jedním ze syntaktických mechanismů, které umožňují tvorbu souvětí, syntaktických celků složených z více vět, je subordinace, česky podřadnost, kdy jeden celek rozvíjí celek jiný, v syntaktické hierarchii výše postavený. Tím výše postaveným celkem je řídicí věta a tím níže postaveným je vedlejší věta, která rozvíjí konkrétní syntaktický konstituent řídicí věty, nazývaný jako antecedent. Tímto antecedentem může být predikátor, přísudek věty řídicí, nebo jmenný tvar, tj. substantivum či adjektivum.

Jak bude podrobněji vylíčeno dále v této kapitole, vyskytují se v portugalštině, stejně jako v jiných románských jazycích, dva základní druhy vedlejších vět: věty finitivní se slovesem/slovesy s morfologickými znaky času a způsobu; a věty infinitivní, označované také jako redukované (Orações Reduzidas), které tyto znaky postrádají.

Jsmo si vědomi, že termín „infinitivní vedlejší věty“ jakožto protiklad finitivních vět není zcela přesný. Přesnější by byl termín „ne finitivní věty“¹, jelikož infinitiv není jediným nominálním slovesným tvarem: máme ještě gerundivní a participiální tvary slovesa. Ty se sice mohou v portugalských vedlejších větách též vyskytnout, nicméně se tak děje v mnohem menší míře než u infinitivu, zvláště ve spisovné evropské portugalštině². My budeme dále používat úžeji vymezený termín „infinitivní“, vzhledem k tomu, že infinitivní věty tvoří hlavní téma této práce. Tam, kde se bude jednat o gerundivní a participiální tvary slovesa, budeme jmenovitě říkat gerundivní a participiální vedlejší věty.

Ne vždy, když se v syntaktickém celku objeví infinitiv, však můžeme mluvit o vedlejších infinitivních větách. Pokud infinitiv závisí na pomocných či modálních slovesech (1, 2), tvoří s těmito slovesy celek slovesné vazby (Perífrase Verbal), který si volí argumenty jako celek (na úrovni věty), nikoliv pro každé sloveso zvlášť. Proto se nejedná o syntaktický celek o dvou (či více) větách, nýbrž o jednu větu se slovesnou vazbou (Raposo, 2013, s. 1912). Raposo (2013) to dokládá tím, že ve stejném kontextu nemůžeme použít finitivní kompletivní větu (3, 4). Neméně dobrým důkazem je podle našeho názoru rovněž možnost redukce slovesné vazby na jednoslovný predikát (5, 6), jejímž výsledkem jsou zřetelné jednovětné syntaktické celky.

(1) O poste vai cair em cima do passeio.³

Sloup spadne na chodník.

(2) A casa pode desabar a qualquer momento.⁴

Dům se může každou chvíli zhroutit.

(3) * O poste vai que cai em cima do passeio.⁵

---

¹ Z toho důvodu v Gramática da Língua Portuguesa nalezneme termín Completivas não finitas „kompletivní věty ne finitivní“, místo Completivas infinitivas „kompletivní věty infinitivní“ (Mateus, 2003).

² V ostatních diatopických variantách portugalštiny se tak děje mnohem častěji.

³ Raposo, 2013, s. 1911.

⁴ *Idem, ibidem.*

⁵ Raposo, 2013, s. 1912.

Sloup spadne na chodník.

- (4) * A casa pode que desaba a qualquer momento.⁶

Dům se může každou chvíli zhroutit.

- (5) O poste cai em cima do passeio.

Sloup padá na chodník.

- (6) A casa desaba a qualquer momento.

Dům se každou chvíli zhroutí.

Kompletivní vedlejší věty (Subordinação Completiva)

„A subordinação completiva“ je termín používaný, mimo jiné, autorským kolektivem Gramática da Língua Portuguesa pro druh podřadných vět, ve kterých se v portugalštině hojně vyskytuje infinitiv. Adjektivum „completivo“ bychom mohli přeložit jako doplňkový, nicméně bylo by velmi zavádějící překládat tento druh vedlejších vět jako vedlejší věty doplňkové. Doplňkem je v tradiční české terminologii vět a souvětí označován rozvíjející větný člen, který závisí na podstatném jméně a zároveň na slovese (např. děvčata tancovala bosa). Z toho důvodu je záhodno tyto vedlejší věty označovat jinak - jako věty kompletivní. Iva Svobodová používá pro tento typ kompletivních vět český ekvivalent „věty obsahové“⁷. Kompletivní vedlejší věty představují velkou skupinu vedlejších vět a vyznačují se tím, že nahrazují argument jednoho z lexikálních jader věty řídicí: např. podmět či předmět. Inês Duarte, která je autorkou kapitoly o kompletivních větách v Gramática da Língua Portuguesa z toho důvodu jejich distribuci přirovnává k distribuci nominálních vět (Expressões Nominais) (Mateus, 2003).

- (1) Os peritos islandeses lamentam [terem sido consultados tão tarde].⁸

Islandští odborníci litují, že byli osloveni tak pozdě.

- (2) [O filme ter ganho o festival] foi surpreendente.⁹

Že film zvítězil na festivalu, bylo překvapivé.

Luso-brasilská tradice kompletivní podřadné věty označuje jako „Orações integrantes“ a nominální věty jako „Subordinações Substantivas“. Bechara (2001, s. 464) používá pro souvětí obsahující tento typ vedlejších vět název „Orações complexas de transposição substantiva“ (Komplexní věty se substantivní transpozicí). Komplexními větami rozumí Bechara (2001) „věty, které mají určující konstituenty či jejich argumenty vyjádřeny v podobě jiné věty“¹⁰. Transpozice je termín, který označuje proces, kterým se transponuje, tj. přesouvá, konstituent z vyšší vrstvy (věty řídicí) do nižší, kde funguje jako konstituent jiné věty (věty vedlejší).

---

⁶ *Idem, ibidem.*

⁷ Svobodová (2014)

⁸ Mateus (2003, s. 596).

⁹ Mateus (2003, s. 595).

¹⁰ Bechara (2001, s. 464)

Gramática da Língua Portuguesa (Mateus, 2003) strukturuje pojednání o kompletivních větách na dva základní oddíly podle toho, jakého tvaru nabývá sloveso podřadné věty. Pokud se sloveso nachází v indikativu či konjunktivu, jedná se o věty finitivní (Completivas Finitas), pokud tomu tak není, mluvíme o infinitivních větách (Completivas Não Finitas).

(3) Os peritos islandeses lamentam [que tenham sido consultados tão tarde].

(4) Os peritos islandeses lamentam [terem sido consultados tão tarde].

Odborníci litují, že byli osloveni tak pozdě.

Inês Duarte hovoří ve spojitosti s druhem nominálního slovesného tvaru vyskytujícím se v infinitivních kompletivních větách o flektivním, neflektivním a gerundivním infinitivu (Mateus, 2003, s. 596). Gerundivním infinitivem (Infinitivo Gerundivo) je míněn infinitivní tvar uvozený předložkou *a*. Sémanticky je totiž zaměnitelný s tvarem gerundia, jak demonstruje tvar průběhového přítomného času v brazilské portugalštině.

(5) As casas estão a ruir em consequência da erupção. (*evropská portugalština*)

(6) As casas estão ruindo em consequência da erupção. (*brazilská portugalština*)

Domy se hroutí v důsledku erupce.

(7) Os islandeses viram casas a ruir(em) em consequência da erupção.¹¹

Islandané viděli domy hroutit se v důsledku erupce.

Kompletivní vedlejší věty se dále rozlišují podle slovního druhu jádra řídící věty, jehož argument je nahrazen kompletivní vedlejší větou, na slovesné (Verbais), adjektivní (Adjetivais) a substantivní (Nominais).

(8) O João prometeu [telefonar logo à noite].¹²

Jan slíbil zavolat hned v noci.

(9) Os miúdos são capazes [de escalar essa colina].¹³

Děti jsou schopné vyšplhat se na ten kopec.

(10) Os estudantes tiveram a ideia [de escalar a colina].¹⁴

Studenti dostali nápad vyšplhat na kopec.

Tato klasifikace je snadno zaměnitelná s tradičním rozdělením vedlejších vět na věty substantivní (Substantivas), adjektivní (Adjetivas) a adverbialní (Adverbiais) tak, jak ji nalezneme v Nova Gramática do Português Contemporâneo (Cunha a Cintra, 1999). „Funkce, které zastávají, jsou porovnatelné s těmi, které zastávají substantiva, adjektiva a advérbia”¹⁵.

---

¹¹ Mateus (2003, s. 596).

¹² *Idem, ibidem.*

¹³ Mateus (2003, s. 596).

¹⁴ *Idem, ibidem.*

¹⁵ ... porque as funções que desempenham são comparáveis às exercidas por substantivos, adjetivos e advérbios. (Cunha a Cintra, 1999, s. 596)

Substantivní věty v tomto smyslu odpovídají kompletivním větám v generativistické gramatice Gramática da Língua Portuguesa a adjektivní věty větám vztažným. Pouze u adverbálních vět k záměně němůže dojít: adverbální věty jsou v obou rozděleních vedlejších vět označeny jako věty adverbální.

Poslední klasifikace kompletivních vět v Gramática da Língua Portuguesa, nezávisle na dvou výše zmíněných klasifikacích, má souvislost se syntaktickou funkcí argumentu jádra řídicí věty. Rozlišujeme věty podmětné (Completivas com a Relação Gramatical de Sujeito), předmětné přímé (Completivas com a Relação Gramatical de Objecto Directo) a předmětné nepřímé (Completivas com a Relação Gramatical Oblíqua). Toto rozdělení je v gramatice Gramática da Língua Portuguesa (Mateus, 2003) zahrnuto pod kapitolu pojednávající o finitivních kompletivních větách, nicméně my jej uvedeme pod infinitivními kompletivními větami. Je to proto, že zkrácené infinitivní věty jsou nosným tématem této práce. A rozdělení vedlejších vět podle syntaktické funkce jádra řídicí věty je platné stejně tak pro infinitivní věty, jako pro finitivní. Nejprve se však zaměříme na hlavní charakteristiky finitivních kompletivních vět.

Finitivní kompletivní věty (Completivas Finitas)

Bez ohledu na slovní druh jádra řídicí věty mají finitivní kompletivní věty jeden společný rys: sloveso vedlejší věty nabývá finitivního tvaru, a to buď indikativu nebo konjunktivu.

Tyto věty jsou uvozeny elementem, jehož funkcí je jednak delimitování tj. označení začátku vedlejší věty, ale především označení závislosti věty, kterou uvozuje, na větě řídicí. Inês Duarte pro tento element používá generativistický termín komplementizér (Complementador), podle druhu vedlejších vět, ve kterých se vyskytuje.

Komplementizér je termín generativní gramatiky a označuje „funkční“ slovo „které určuje status projekce, jejíž je hlavou, tedy věty¹⁶“, konkrétně zaujímající pozici C⁰, tedy hlavy „nejvyšší“ projekce, tj. věty. V tradiční syntaxi komplementizér odpovídá spojce podřadné, v české tradici se může jednat o slovnědruhovou kategorii částic či spojek.

V naprosté většině případů má komplementizér podobu *que*. Raposo (2013, s. 1913) označuje věty uvozené komplementizérem *que* jako finitivní vedlejší věty deklarativní (Orações Subordinadas Finitas Declarativas). Může mít ale rovněž podobu *se*, a to v těchto případech (Mateus, 2003, s. 597):

- a) Vedlejší věta kompletivní je subkategorizována slovesem tázacím *pedir*, *perguntar*, *investigar*.

(1) Todos lhe perguntaram se ele afinal vinha à festa.¹⁷

Všichni se ho ptali, zda nakonec přijde na oslavu.

---

¹⁶ Pulcová (2010, s. 8).

¹⁷ Mateus (2003, s. 597).

- b) Vedlejší věta kompletivní je subkategorizována slovesem vyjadřujícím pochybnost či obsahujícím negaci (*desconhecer, ignorar, não saber*).

(2) Não sei se o João vem à festa.¹⁸

Nevím, zda Jan přijde na oslavu.

- c) Vedlejší věta kompletivní je subkategorizována slovesem deklarativním a vedlejší věta reprezentuje nepřímou otázku. Tento typ konstrukcí umožňuje použití také komplementizéru *que*, ale s jinou sémantickou interpretací.

(3) O Júri vai decidir que atribui o prémio este ano.¹⁹

Komise rozhodne, že letos udělí cenu.

(4) O Júri vai decidir se atribui o prémio este ano.²⁰

Komise rozhodne, zda letos udělí cenu.

Raposo (2013, s. 1915) má pro tyto případy souhrnné označení vedlejší věty nepřímé otázky (Orações de Subordinação Interrogativa Indireta).

Případy, jež představují výjimku pro tvrzení, že finitivní kompletivní věty jsou uvozeny komplementizérem, jsou následující. Z pohledu generativistické teorie by se neřeklo, že komplementizér v těchto případech neexistuje, jen není v povrchové struktuře realizován, tj. je nulový (označuje se symbolem $\emptyset$).

- a) Vedlejší věta je subkategorizována slovesem vyjadřujícím pochybnost či obsahujícím negaci a představuje nepřímou otázku. Funkci komplementizéru přebírá zájmeno tázací (*porque, onde, atd.*) případně v kombinaci s předložkou (např. *por onde*).

(5) Não sei porque só chega tarde.²¹

Nevím, proč přichází pozdě.

(6) Perguntavam-me por onde havia fugido.²²

Zeptali se mě, kudy utekl.

Bechara (2001, s. 465) upozorňuje na tyto případy a dodává, že v případě nespisovné regionální mluvy (jelikož je brazilským autorem, nejspíše se odvolává na brazilské dialektizmy) se i v těchto případech komplementizér foneticky realizuje. Tento jev je však ve spisovné portugalštině, ať už evropské či brazilské, agramatický.

(7) *Não sei que porque só chega tarde.²³

---

¹⁸ *Idem, ibidem.*

¹⁹ *Idem, ibidem.*

²⁰ *Idem, ibidem.*

²¹ Bechara (2001, s. 465).

²² *Idem, ibidem.*

(8) *Perguntavam-me que por onde havia fugido.²⁴

- b) Vedlejší věta vyjadřuje původce děje (Agente da Passiva) a je subkategorizována slovesem v trpném rodě. Kompletivní věta je uvozena zájmenem neurčitým (*quem, quantos, qualquer*) v kombinaci s předložkou *por* či *de* (Cunha a Cintra (1999, s. 597).

(9) As ordens são dadas por quem pode.²⁵

Přikazy jsou dány tím, kdo může.

- c) V literárním jazyce není komplementizér foneticky realizován po slovesech věty řídicí, které vyjadřují příkaz, přání či prosbu.

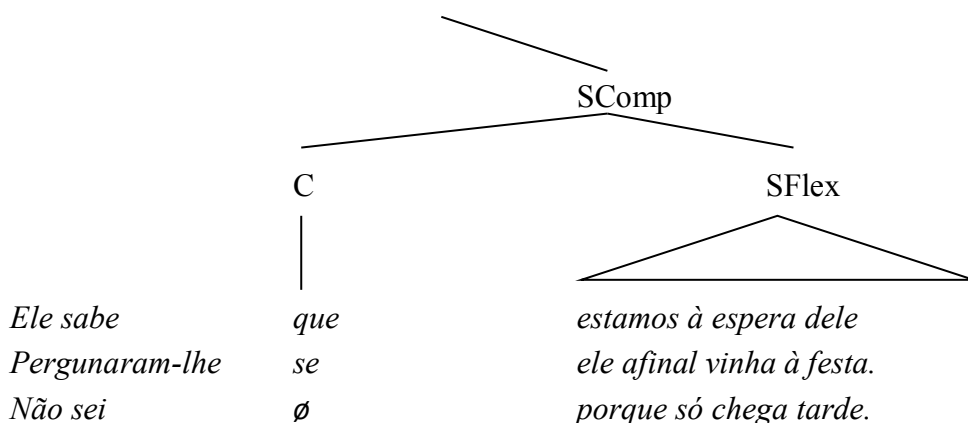
(10) Queira Deus não voltes tão triste.²⁶

Dej Bůh, ať se nevrátíš tak smutný.

Cunha a Cintra element *que* a *se*, uvozující vedlejší kompletivní věty, označují jako integrační spojku (Conjunção Integrante) (Cunha a Cintra, 1999, s. 596).

Bechara (2001: 464) používá namísto spojky termín transpozitor (Transpositor) s tím odůvodněním, že funkcí tohoto konstituentu není věty v rámci souvětí spojovat, tak jako je tomu u spojek souřadících, nýbrž označovat proces transpozice určitého větného konstituentu věty nezávislé do podoby věty podřadné.

Co se týče interní struktury finitivních vět kompletivních, ty jsou z pohledu generativní syntaxe větnými konstituenty typu kompletivní syntagma (SComp), jejichž jádrem je komplementizér (C), který si volí za argument jiný větný konstituent (SFlex), jehož jádrem je Flexe (Flex). Flexe je podle hypotézy generativní syntaxe konstituent, který obsahuje informace ohledně času a způsobu, které nejsou vlastnostmi slovesného syntagmatu (SV), nýbrž celé věty. Takto lze celou situaci graficky znázornit (Mateus, 2003, s. 599):

²³ *Idem, ibidem.*

²⁴ *Idem, ibidem.*

²⁵ Cunha a Cintra (1999, s. 597), citace z díla Fernanda Namory.

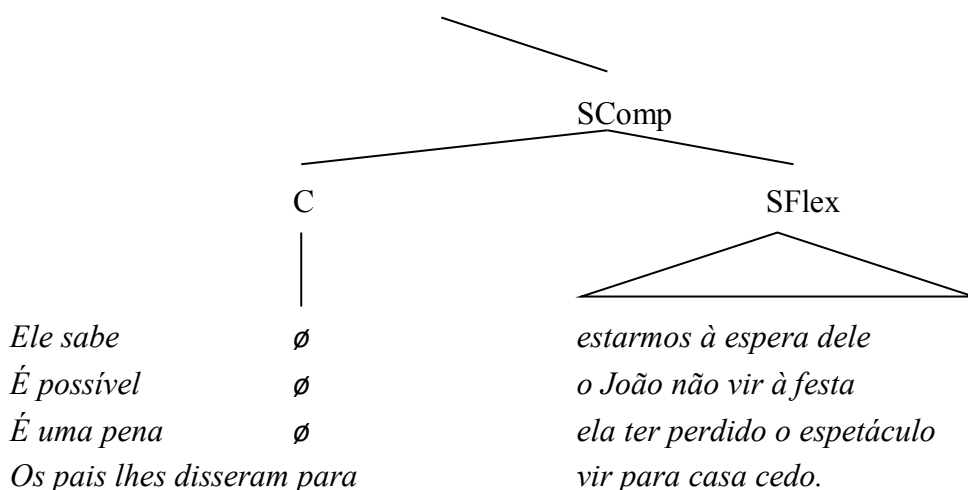
²⁶ Cunha a Cintra (1999, s. 597), citace z díla Manuela Bandeiry.

Obrázek 1: Struktura finitivních vět kompletivních

Infinitivní kompletivní věty (Completivas Infinitivas)

Narozdíl od kompletivních vět finitivních nejsou infinitivní věty kompletivní uvozeny žádným lexikálně realizovaným komplementizérem, s výjimkou komplementizéru *para* u vět předmětných přímých se slovesy určovacími (Mateus, 2003, s. 621). Na tuto skutečnost upozorníme při pojednání o těchto větách.

Infinitivní kompletivní věty, analogicky ke kompletivním finitivním větám, jsou větnými konstituenty typu kompletivní syntagma (SComp) s komplementizérem (C) jako jádrem. I v tomto případě si C volí za argument SFlex. Schéma interní struktury je následující (Mateus, 2003, s. 623):

Obrázek 2: Struktura infinitivních vět kompletivních

Pokud infinitivní kompletivní věty nejsou uvozeny žádným komplementizérem, což je ve většině případů, neznamená to, že by komplementizér v těchto větách neexistoval, jen se foneticky nerealizuje (∅) – analogicky ke specifickým finitivním větám bez foneticky realizovaného komplementizéru.

Vlastnosti jádra Flexe mohou mít následující podobu (Mateus, 2003, s. 624):

(a) neflektivní infinitiv

(b) flektivní infinitiv

Obrázek 3: Vlastnosti jádra Flexe kompletivních vět

Flektivní infinitiv, který je typický pro portugalsštinu, se od neflektivního infinitivu liší **přítomností znaku shody (Concordância)**. Hlavním důsledkem je podle Inês Duarte **schopnost infinitivu pojit se s lexikálně realizovaným podmětem v kompletivních větách**. Neflektivní infinitiv, postrádající znak shody, toto neumožňuje, tedy až na několik výjimek ²⁷.

(1) A ideia de [os projetos serem apresentados publicamente] é excelente.²⁸

(2) *A ideia de [os projetos ser apresentados publicamente] é excelente.²⁹

Myšlenka, že projekty budou představeny veřejně, je výborná.

Vedle Gramática da Língua Portuguesa na tuto skutečnost upozorňuje i Gramática do Português a to hned z kraje pojednání o infinitivu (Raposo, 2013, s. 1905).

Co se týče podmětu infinitivních vět, je dle teorie Raposa (2013) situace odlišná, pokud je v kompletivní větě přítomen infinitiv osobní, a pokud je infinitiv neosobní. U **infinitivních kompletivních vět s osobním infinitivem je jasně určen podmět**. Ten může být, stejně jako podmět finitivních vět, buďto **foneticky realizovaný** jako jmenné syntagma (ať už je jeho jádrem substantivum nebo zájmeno), viz příklad (3), či **explicitně nevyjádřený**, přesto **jasně určený podmět**, který nazýváme jako nulový³⁰ (4). Infinitivní kompletivní věty **s neosobním infinitivem** mohou mít naproti tomu podle Raposa (2013) pouze nekonkrétní, tzv. **implicitní podmět (Sujeito Implícito)**, povahy **neosobního zájme**, označený v příkladě (5) jako [-]. Implicitní podmět neosobního infinitivu se syntakticky neprojevuje, narozdíl od nulového podmětu, tím, že by vyžadoval shodu se slovesem vedlejší věty, které je tím pádem prosté jakékoliv flexe (Raposo, 2013, s. 1909).

Přítomnost podmětu a neosobního infinitivu spolu přímo souvisí, jak vyplývá z následujícího pravidla: „Struktury s neflektivním infinitivem³¹ nemohou mít foneticky realizovaný podmět³²“ (Raposo, 2013, s. 1905). Věta (6) je z tohoto důvodu negramatická.

(1) Os estudantes pediram para o professor mudar a data do exame.

(2) Os estudantes pediram para mudares a data do exame.³³

(3) [-] Inscrever-se num curso de arte é condição necessária para frequentar esta escola.³⁴

(4) *Eu lamento os meus pais ter insultado a professora.³⁵

Je mi líto, že moji rodiče napadli profesorku.

²⁷ Výjimkami jsou konstrukce Infinitiv s akuzativním podmětem a Gerundivní infinitiv v kompletivních větách.

²⁸ Mateus (2003, s. 624).

²⁹ *Idem, ibidem.*

³⁰ Míneňo nulový v povrchové struktuře.

³¹ Raposo (2013) má, vzhledem k tomu, co bylo dříve řečeno o názvosloví tohoto autora, zřejmě na myslí neosobní infinitiv. Pokud by tomu tak nebylo, bylo by třeba doplnit „Struktury s neflektivním infinitivem nemohou mít foneticky realizovaný podmět, pokud se nevyskytují v určitých osobách singuláru, kdy je osobní koncovka nulová“.

³² Narozdíl od španělštiny, kde je následující věta gramaticky v pořádku: *De tener nosotros dinero, nos comprariamos la casa* / My mít peníze, koupili bychom dům. (Raposo, 2013, s. 1905).

³³ Raposo (2013, s. 1914) příklad upraven..

³⁴ Raposo (2013, s. 1911).

³⁵ Raposo (2013, s. 1905).

Kompletivní věty podmětne (Completivas coma relação gramatical de sujeito)

Vedlejší věty podmětne zastávají syntaktickou funkci podmětu, tj. mohou být nahrazeny neutrálním zájmenem ukazovacím (*isso, isto*) či zájmenem neurčitým (*algo, alguém*), postaveným ve větě před slovesem.

- (1) [Que a Maria não ter vindo à festa] surpreendeu o João.³⁶

Že Maria nepřišla na oslavu, překvapilo Jana.

- (2) Isso surpreendeu o João.³⁷

Něco překvapilo Jana.

- (3) É possível [o João não ter vindo à festa].³⁸

Je možné, že Jan nepřišel na oslavu.

- (4) Isso é possível.³⁹

To je možné.

Kompletivní věty podmětne se mohou objevit ve slovosledu před slovesem i po slovesu. V prvním případě, tj. v pozici na začátku věty, se tyto věty chovají jako tzv „ilhas fortes” (silné ostrovy), nepřipouštějící odtržení ani argumentů, ani komplementů, jak je možno vidět na následujících příkladech (Mateus, 2003, s. 606).

- (5) *A que festa é que [a Maria não ter vindo [-]] surpreendeu o João?⁴⁰

Na jakou oslavu, že Maria nepřišla, překvapilo Jana?

- (6) *Quando é que [a Maria chegar [-]] é possível?⁴¹

Kdy Maria že přijde, je možné?

V druhém případě jsou tyto věty tzv „ilhas fracas” (slabé ostrovy), umožňují odtržení argumentů, nikoliv však komplementů, jak je demonstrováno níže (Mateus, 2003, s. 607).

- (7) A que festa é que surpreendeu o João [a Maria não ter vindo [-]]?⁴²

Na jakou oslavu překvapilo Jana, že Maria nepřišla?

- (8) *Quando é que é possível [a Maria chegar [-]]?⁴³

Kdy je možné, že Maria přijde?

Představme nyní klasifikaci sloves, která uvozují podmětne infinitivní kompletivní věty, podle Raposa (2013, s. 1918-1926). Ten tato slovesa ve své gramatice rozděluje do následujících skupin: Slovesa vyjadřující psychologický stav, Tranzitivní slovesa s

³⁶ Mateus (2003, s. 606).

³⁷ *Idem, ibidem.*

³⁸ Mateus (2003, s. 606), příklad upraven.

³⁹ *Idem, ibidem.*

⁴⁰ Mateus (2003, s. 606), příklad upraven.

⁴¹ Mateus (2003, s. 606), příklad upraven.

⁴² Mateus (2003, s. 607), příklad upraven.

⁴³ Mateus (2003, s. 607), příklad upraven.

kauzativním významem, Tranzitivní slovesa odvozovací, Existenční slovesa a Nominální a adjektivní predikáty.

Slovesa vyjadřující psychologický stav (*Verbos que denotam processos psicológicos*)

Obvyklý slovosled podmět – přísudek, neboli podmětová vedlejší věta – řídicí věta, je pozměněn u vět uvozených slovesy vyjadřujícími **psychologický stav**⁴⁴. Jedná se například o následující slovesa: *aborrecer, admirar, afligir, alegrar, assustar, aterrorizar, cansar, divertir, encantar, entusiasmar, entristecer, espantar, impressionar, incomodar, inquietar, irritar, ofender, perturbar, preocupar, surpreender*, která se pojí s předmětem přímým představujícím proživatele (*Experenciador*) a podmětem vyjádřeným kompletivní vedlejší větou, nejčastěji uzavírající celé souvětí (Mateus, 2003, s. 607). **Pokud podmět infinitivní kompletivní věty není foneticky vyjádřen, sdílí referent s argumentem proživatele** (9). V tom případě se předpokládá, že budou mluvčí preferovat **neflektivní infinitiv** (Raposo, 2013, s. 1921). Naopak, pokud **je podmět infinitivní věty odlišný od předmětu přímého či nepřímého věty řídicí, pak je nezbytné jej foneticky vyjádřit** a ve vedlejší větě volit **flektivní tvary infinitivu** (Raposo, 2013, s. 1921), tam kde to je možné (10). Je gramaticky přípustné, aby byl komplement se sémantickou rolí proživatele foneticky nerealizován (11). Potom interpretace podmětu infinitivní kompletivní věty může být dvojího druhu. Buď označuje mluvčího (respektive skupinu, do níž je mluvčí zahrnut), nebo je implicitního charakteru, tj. jedná se o neosobní infinitiv s chybějícím jednoznačným referentem (Raposo, 2013, s. 1921).

(9) **Impressionou-o** [ver o amigo tão deprimido].⁴⁵

Udělal na něj dojem vidět příteli v takové depresi.

(10) **Preocupa-os** [os filhos ainda não terem dado notícias].⁴⁶

Trápí je, že děti o sobě ještě nedali zprávu.

(11) **Incomoda** [ouvir sons tão agudos].⁴⁷

Je nepříjemné poslouchat tak vysoké tóny.

(12) **Convém** [comer uma maçã todos os dias].⁴⁸

Je vhodné jíst každý den jablko.

Slovesa *agradar, apetecer, custar, importar, interessar* apod. vyjadřující psychologický stav, se chovají jako výše vyjmenovaná slovesa s tím rozdílem, že se pojí s předmětem nepřímým⁴⁹.

⁴⁴ Vyloučen není u těchto sloves ani opačný slovosled, zvláště, pokud je infinitivní věta krátká. Např. *Correr incomoda*. / Běhání je nepříjemné (Raposo, 2013, s. 1922).

⁴⁵ Raposo (2013, s. 1921).

⁴⁶ Mateus (2003, s. 607), příklad upraven.

⁴⁷ Raposo (2013, s. 1921)

⁴⁸ *Idem, ibidem*.

⁴⁹ S výjimkou slovesa *urgir*, které komplement v podobě nepřímého předmětu nemá žádný (Raposo, 2013, s. 1921).

(13) Agrada-lhe [a Maria ser tão simpática].⁵⁰

Líbí se mu, že je Maria tak sympatická.

(14) Não lhes importa [muito ter más notas].⁵¹

Příliš je netrápí mít špatné známky.

Tranzitivní slovesa s kauzativním významem (Verbos transitivos com sentido causal)

Tranzitivní slovesa s kauzativním je další ze skupin sloves – antecedentů infinitivních podmětných vět. Je jim věnovaná značná pozornost v Gramática do Português, narozdíl od Gramática da Língua Portuguesa, kde na ně není poukázáno. Po sémantické stránce se odlišují od sloves vyjadřujících psychologický stav tím, že **uvozují vedlejší větu podmětnou vyjadřující příčinu**, komplement nemá sémantickou roli proživatele, nýbrž patiens.

a) kauzální slovesa se dvěma argumenty (**podmětná věta; předmět přímý** s významovou rolí patiens), např. *agrar, aumentar, causar, diminuir, ocasionar, originar, prejudicar, provocar, suscitar*, apod.

(16) [Fumar muito] **prejudica** a saúde das pessoas.⁵²

Přílišné kouření poškozuje zdraví osob.

(17) [Fumar muito] **prejudicou-lhes** a saúde.⁵³

Přílišné kouření jim poškodilo zdraví.

(18) **Provocou-lhes** uma tosse crónica [eles fumarem demasiado]⁵⁴.

To, že příliš kouří, jim způsobilo chronický kašel.

b) kauzální slovesa **se třemi argumenty** (podmětná věta; předmět přímý reprezentující osobu postiženou; předmět nepřímý⁵⁵ s předložkou *a*, popisují situaci, s níž je konfrontována ona osoba postižená), např. *ajudar, animar, conduzir, forçar, impedir, incitar, induzir, levar, obrigar*, apod.

(19) [Falar com o psiquiatra] **ajuda-os a** compreender-se melhor.

Hovořit s psychiatrem jim pomáhá lépe se poznat.

Ve větách (16), (17) a (19) se vyskytuje neflektivní infinitiv. Zda se jedná o osobní či neosobní infinitiv není zcela zřejmé. Infinitivní podmětná věta postrádá vyjádření podmětu, který bývá interpretován jako osoba, na kterou poukazuje přivlastňovací modifikátor, případně posesivní dativ (pak by se jednalo o osobní infinitiv). Pokud takové větné konstituenty chybějí, má věta univerzální charakter s neosobním infinitivem.

⁵⁰ Mateus (2003, s. 607), příklad upraven.

⁵¹ Raposo (2013, s. 1923).

⁵² Raposo (2013, s. 1922).

⁵³ *Idem, ibidem.*

⁵⁴ Raposo (2013, s. 1924).

⁵⁵ V originále *complemento oblíquo*.

Ve větách tohoto typu je rovněž přípustné použití flektivního infinitivu, jehož podmět může být shodný s podmětem slovesa uvozujícího kompletivní větu (20), ale nemusí (21). Flektivní infinitiv umožňuje **faktivní interpretaci** (Interpretação Factiva), kdy mluvčí předpokládá pravdivost propozice a zdůrazňuje souvislost mezi příčinou a následkem uvedením infinitivní věty konstituentem *o fato de* (22), případně s elipsí *fato de*, kdy je infinitivní věta opatřena pouze členem určitým (23).

(20) [[-]; Fumarem demasiado] **provocou-lhes** uma tosse crónica.⁵⁶

To, že příliš kouří, jim způsobilo chronický kašel.

(21) [Chegarmos; sistematicamente atrasados] **prejudica** toda a gente.⁵⁷

To, že chodíme pravidelně pozdě, všechny poškozuje.

(22) [O facto de fumarem demasiado] **provocou-lhes** uma tosse crónica.⁵⁸

Skutečnost, že příliš kouří, jim způsobila chronický kašel.

(23) [O fumarem demasiado] **provocou-lhes** uma tosse crónica.⁵⁹

Přílišné kouření jim způsobilo chronický kašel.

Tranzitivní slovesa odvozovací (Verbos transitivos inferenciais)

S tranzitivními kauzálními slovesy se dvěma argumenty mají mnoho společného slovesa nazvaná Raposem (2013, s. 1925) jako **Verbos Transitivos inferenciais**, což by se dalo přeložit jako tranzitivní slovesa odvozovací. Jsou mezi ně počítána následující slovesa, která předpokládají jakousi **mentální činnost mluvčího, případně jeho logické myšlení: demonstrar, ilustrar, indicar, mostrar, refletir, revelar, significar a sugerir**. Těmi společnými znaky s kauzálními slovesy se dvěma argumenty je jednak slovosled standardně s infinitivní větou v pozici před řídícím slovesem, jednak právě ony dva argumenty: podmětná věta a předmět přímý vyjadřující situaci, která je mentálně odvozená mluvčím ze situace popsané v předcházející části propozice. Co je pro infinitivní konstrukci subkategorizovanou těmito slovesy typické je **infinitiv osobní s povinnou flexí ve všech osobách kromě první a třetí osoby singuláru** (24). S tím pak souvisí i faktivní interpretace, s případnou elipsí *fato de*, stejně jako u kauzálních sloves (25).

(24) [Terem aparecido tantas pessoas na manifestação] **indica** o grau de descontentamento de trabalhadores.⁶⁰

To, že se na manifestaci objevilo tolik lidí, ukazuje míru nespokojenosti pracujících.

(25) [O (facto de) terem aparecido tantas pessoas na manifestação] **indica** o grau de descontentamento de trabalhadores.⁶¹

⁵⁶ Raposo (2013, s. 1923).

⁵⁷ *Idem, ibidem.*

⁵⁸ Raposo (2013, s. 1923).

⁵⁹ *Idem, ibidem.*

⁶⁰ Raposo (2013, s. 1925).

Skutečnost, že se na manifestaci objevilo tolik lidí, ukazuje míru nespokojenosti pracujících.

Existenční slovesa (Verbos existenciais)

Skupina sloves **vyjadřující stav či děj, jako je *acontecer, bastar, constar, convir, ocorrer, suceder, urgir***, Raposo je nazývá existenční slovesa (Verbos Existenciais), se zpravidla nepojí⁶² s žádným komplementem a uvozují vedlejší kompletivní větu, jež podle Gramática da Língua Portuguesa stojí povinně až za slovesem (Mateus, 2003, s. 607), podle Gramática do Português je postavení za slovesem pouze preferováno (Raposo, 2013, s. 1918). Je to, podle toho co se v této gramatice uvádí, proto, že portugálština preferuje dlouhá syntagmata umísťovat na konec věty a také z toho důvodu, že napravo od slovesa se vyskytují konstituenty představující novou informaci. Existenční slovesa, pokud jsou prosta komplementů, uvozují povinně podmětne věty s flektivním infinitivem (Raposo, 2013, s. 1919)⁶³.

(26) Convém [virem daqui a uma semana].

Hodí se, že přijedou odted' za týden.

(27) Acontece [todos preferirem ir ao teatro].⁶⁴

Stane se, že všichni chtějí jít do divadla.

Nominální a adjektivní predikáty (Predicadores nominais e adjetivais)

Infinitivní kompletivní věty bývají velmi často uvozeny kopulativními slovesy *ser, estar, parecer* pojícími se s adjektivy (28) – např. *aconselhável, bom, conveniente, difícil, fácil, impossível, meu, perigoso, possível* – či substantivy (29): *alegria, pena, privilégio, tristeza*, apod. (29). Takto vzniklé antecedenty, které převážně, nikoliv povinně (Raposo, 2013, s. 1926), stojí nalevo od kompletivní podmětne věty, mají charakter subjektivního hodnocení situace mluvčím. Beneficient, případně proživatel, může být vyjádřen jako argument kopulativního slovesa pojícího se s adjektivem/substantivem a to prostřednictvím předložkového syntagmatu (30) s jádrem v předložce *para*, případně prostřednictvím zájmene v dativu (31). V obou případech má osobní infinitiv stejný referent jako je beneficiant/proživatel. **Tvar infinitivu může být flektivní, stejně jako neflektivní**, na interpretaci to nemá vliv. Pokud je podmět infinitivní podmětne věty foneticky vyjádřen, je infinitiv osobní a až na první a třetí osobu singuláru se znakem flexe, jako v případě (32), pokud není vyjádřen ani podmět, ani beneficiant/proživatel, jedná se o neosobní infinitiv s nedefinovaným referentem a tím jasnou interpretací (33).

---

⁶¹ *Idem, ibidem.*

⁶² Mohou se spíše výjimečně pojit s předmětem nepřímým, který zastává sémantickou roli proživatele (Experienciador). Např. *Bastaria ao juiz dizerem a verdade.* /Soudci by stačilo, aby říkali pravdu.

⁶³ Na jiném místě toto sám autor dementuje tvrzením, že některá z existenčních sloves, jako *acontecer, suceder a ocorrer*, uvozují kompletivní věty jak s flektivním, tak neflektivním infinitivem.

⁶⁴ Mateus (2003, s. 608), příklad upraven.

- (28) É possível [o João não vir à festa].⁶⁵
Je možné, že Jan nepřijde na oslavu.
- (29) É uma pena [ela ter perdido o espetáculo].⁶⁶
Je škoda, že přišla o představení.
- (30) É conveniente para nós [consultar um advogado].⁶⁷
Je pro nás vhodné konzultovat advokáta.
- (31) É-nos conveniente [consultar um advogado].⁶⁸
Je pro nás vhodné konzultovat advokáta.
- (32) É um sacrifício [os pais falarem com os filhos].⁶⁹
Je to oběť, aby rodiče mluvili s dětmi.
- (32) É um sacrifício [falar contigo].⁷⁰
Je to oběť mluvit s tebou.

Kompletivní věty předmětné přímé (Completivas com a relação gramatical de objeto direto)

Vedlejší věty **předmětné přímé**, vždy rozvíjejí sloveso a mohou být substituovány neutrálním zájmenem ukazovacím (*isso, isto*) (2) či zájmenem neurčitým (*algo, alguém*), postaveným narozdíl od vedlejších vět podmětných až za slovesem. V češtině předmět přímý odpovídá předmětu ve 4. pádě. Kromě toho mohou být nahrazeny zájmenem osobním předmětovým nepřízvučným (3), v kontrastu s vedlejšími větami podmětnými (5).

- (1) O João sabe [estarmos à espera dele].⁷¹
Jan ví, že na něj čekáme.
- (2) O João sabe isso.⁷²
- (3) O João sabe-o.⁷³
Jan to ví.
- (4) [Que a Maria não ter vindo à festa] surpreendeu o João.⁷⁴
Že Maria nepřišla na oslavu, překvapilo Jana.
- (5) *Surpreendeu-o o João.
Překvapilo to Jana.

⁶⁵ Mateus (2003, s. 608), příklad upraven.

⁶⁶ Mateus (2003, s. 608), příklad upraven.

⁶⁷ Raposo (2013, s. 1925).

⁶⁸ Raposo (2013, s. 1926).

⁶⁹ Raposo (2013, s. 1926).

⁷⁰ *Idem, ibidem.*

⁷¹ Mateus (2003, s. 608), příklad upraven.

⁷² Mateus (2003, s. 608).

⁷³ Mateus (2003, s. 609).

⁷⁴ Mateus (2003, s. 606).

Vedlejší věty předmětné přímé zastávají funkci vnitřních argumentů tranzitivních a ditranzitivních sloves, které jsou v Gramática da Língua Portuguesa klasifikovány do těchto podskupin (Mateus, 2003, s. 609):

- **slovesa hodnotící** (Verbos Avaliativos) – *achar bem, achar mal, aprovar, censurar, criticar, deplorar, detestar, gostar, lamentar, louvar, reprovare, suportar, tolerar*, apod.
- **slovesa epistemická** (Verbos Epistémicos)⁷⁵ – *aceitar, achar, acreditar, admitir, calcular, considerar, crer, descobrir, duvidar, entender, fingir, ignorar, imaginar, pensar, prever, reconhecer, saber, supor, ver*, apod.
- **slovesa deklarativní** (Verbos Declarativos) – *acrescentar, afirmar, alegar, assegurar, concluir, concordar, confessar, decidir, declarar, dizer, insinuar, jurar, observar, proclamar, prometer, propor, sugerir*, apod.
- **slovesa zjišťovací** (Verbos de Inquirição)⁷⁶ – *pedir, perguntar*, apod.
- **slovesa určovací** (Verbos Declarativos de Ordem) – *consentir, exigir, ordenar, permitir, proibir* apod.
- **slovesa přací a optativní** (Verbos Volitivos e Optativos) – *desejar, esperar, ousar⁷⁷, preferir, pretender, querer, tencionar, tentar*, apod.
- **slovesa smyslová** (Verbos Perceptivos) – *ouvir, sentir, ver*, apod.
- **slovesa kauzativní** (Verbos Causativos) – *deixar, fazer, mandar*, apod.

Mateus (2003) o kompletivních větách předmětných přímých podrobně nepojednává, s výjimkou problematiky kontroly podmětu. Pro následující část, blíže se věnující tomuto druhu kompletivních vět, budeme proto čerpat z poznatků Raposa (2013). Rozhodli jsme se nicméně použít klasifikaci těchto sloves podle Mateus (2003). Je to z toho důvodu, že se jedná o podrobnější a úplnější klasifikaci. Raposo (2013) kupříkladu naprosto opomíjí kategorie sloves smyslových a kauzativních.

Slovesa hodnotící (Verbos avaliativos)

Tato slovesa nevolí jiné argumenty, než je podmět a infinitivní předmětná věta přímá. Infinitiv nepodléhá jakýmkoliv omezením: je běžný jak flektivní (6), tak neflektivní tvar (7). U neflektivního tvaru, pokud není podmět foneticky vyjádřen, je jeho referent shodný s podmětem věty řídící (7). Pokud foneticky vyjádřen je, referenty podmětů věty řídící a kompletivní mohou být stejné, ale i odlišné (8) (Raposo, 2013, 1927).

---

⁷⁵ Raposo používá označení Slovesa vyjadřující víru (Verbos de Crença) pro část epistemických sloves, jako např. *achar, acreditar, julgar* a *pensar* (Raposo, 2013, s. 1928).

⁷⁶ Raposo slovesa, která vyjadřují dotaz či neformální žádost, jako např. *dizer, implorar, insistir* a *pedir*, souhrnně nazývá Direktivní slovesa (Verbos Diretivos) (Raposo, 2013, s. 1929). *Dizer* v závislosti na významovém obsahu může být buď slovesem deklarativním, tak slovesem direktivním.

⁷⁷ Kartunnen nazývá toto sloveso, stejně jako např. *conseguir* či *tentar*, slovesem implikativním (Verbo Implicativo), jelikož narozdíl od sloves přací a optativních implikuje pravdivost propozice, případně nepravdivost, pokud je negováno (Raposo, 2013, s. 1934).

- (6) Eles não suportam [**fazerem** parte do júri].⁷⁸
Nesnášejí být součástí komise.
- (7) Eles_i adoraram [[-]_i **fazer** parte do júri].⁷⁹
Zbožňovali být součástí komise.
- (8) Eles_i aprovaram [[o Pedro]_i fazer parte do júri].⁸⁰
Odsouhlasili, aby Pedro byl součástí komise.

Stejně jako většina sloves uvozujících kompletivní věty přesmětné přímé připouštějí hodnotící slovesa faktivní interpretaci, při které mluvčí předpokládá pravdivost sdělení vyjádřené infinitivní kompletivní větou.

- (9) Eles aprovaram [**o facto de** o Pedro fazer parte do júri].⁸¹
Odsouhlasili skutečnost, že je Pedro součástí komise.

Slovesa epistemická a deklarativní (Verbos epistémicos e declarativos)

Obě skupiny sloves mají z pohledu infinitivních kompletivních vět, plnicích funkci jejich argumentů, obdobné syntaktické vlastnosti. Předně uveďme, že mezi nimi najdeme typicky tranzitivní slovesa (10) i ditranzitivní slovesa (11), která nepovinně volí předmět nepřímý se sémantickou rolí adresáta (Destinatário) (Raposo, 2013, 1928).

- (10) Elas julgam [ser mais inteligentes do que nós].⁸²
Domnívají se, že jsou inteligentnější, než my.
- (11) Nós juramos-te [não comer chocolate nunca mais].⁸³
Přísaháme ti, že už nikdy nebudeme jíst čokoládu.

Infinitivní věta umožňuje flektivní infinitiv s jistými omezeními co do pozice podmětu, pokud je foneticky realizován. **Ten je preferován v pozici napravo od slovesa v infinitivu (12), pokud stojí nalevo od něj, je gramatická správnost věty diskutabilní (13).** Jak podotýká Raposo (2013, s. 1928), toto **neplatí, pokud je podmět zdůrazněn adverbiem**, např. *apenas, até, só* apod., nebo pokud **obsahuje neurčitý kvantifikátor** *alguém, nenhum, ninguém, todos*, apod. (14) (Raposo, 2013, s. 1928). Podmět infinitivní kompletivní věty je vždy shodný s podmětem věty řídící, pokud není foneticky vyjádřen (15).

- (12) Disse-me [**não estarem os manuscritos** ainda prontos para publicação].⁸⁴
Řekli mi, že manuskripty ještě nejsou připraveny k publikování.

⁷⁸ Raposo (2013, s. 1927).

⁷⁹ *Idem, ibidem.*

⁸⁰ *Idem, ibidem.*

⁸¹ Raposo (2013, s. 1928), příklad upraven.

⁸² Raposo (2013, s. 1928).

⁸³ *Idem, ibidem.*

⁸⁴ *Idem, ibidem.*

- (13) ? *Disseram-me [os manuscritos não estarem ? ainda prontos para publicação].*⁸⁵
Řekli mi, že manuskripty ještě nejsou připraveny k publikování.
- (14) *Penso [nenhum dos manuscritos estar ainda pronto para publicação].*⁸⁶
Myslím, že žádný z manuskriptů ještě není připraven k publikování.
- (15) *As professoras_i acreditam [[-]_i ter corrigido bem os exames].*⁸⁷
Profesorky věří, že dobře opravily písemné zkoušky.

Pro slovesa *aceitar, ameaçar, combinar, decidir, jurar a prometer* navrhl Raposo (2013, s. 1933) vytvořit zvláštní kategorii sloves, tzv. **slovesa závazková** (Verbos Compromissivos), která předpokládají následné proběhnutí akce specifikované v kompletivní větě předmětné přímé. Duarte tato slovesa řadí **mezi slovesa deklarativní** (Mateus, 2003, s. 609). Slovesa závazková uvozují infinitivní **kompletivní věty s neflektivním infinitivem**, případně s flektivním infinitivem pro případy, kdy mají podměty řídicí a kompletivní věty odlišný referent (Raposo, 2013, s. 1933). Nepovinně si volí komplement v podobě přímého či nepřímého předmětu, se sémantickou rolí adresáta. Infinitivní kompletivní věty s antecedentem v podobě slovesa závazkového nejsou uvozeny žádným komplementizérem ani předložkou, s výjimkou slovesa *ameaçar*. **Pokud je vyjádřen adresát, předchází infinitivu předložka *de* (Raposo, 2013, s. 1933), jak je vidět ve větě (16).**

- (16) *Ameaçámo-lo [de chamar a polícia].*⁸⁸
Pohrozili jsme mu, že zavoláme policii.

Slovesa zjišťovací a určovací (Verbos de inquirição e declarativos de ordem)

Slovesa zjišťovací implikují jakési působení, interakci: ptaní či zjišťování ze strany podmětu řídicí věty na adresáta, který, pokud je foneticky vyjádřen, je podmětem kompletivní předmětné věty, případně předmětem nepřímým slovesa věty řídicí, jak uvidíme později. Slovesa určovací mají za následek uspořádání stavu, který je zachycen kompletivní větou předmětnou. Jelikož je toto uspořádání důsledkem působení subjektu na jiný subjekt prostřednictvím nějaké interakce, může být problematické odlišovat sémantické kategorie sloves zjišťovacích a určovacích, které s sebou přináší rozdělení těchto sloves v Gramática da Língua Portuguesa (Mateus, 2003, s. 609). Gramática do Português představuje pro obě skupiny sloves souhrnnou a širěji pojatou kategorii – **slovesa direktivní** (Verbos diretivos) (Raposo, 2013, s. 1929).

Direktivní slovesa lze rozdělit do dvou základních skupin podle toho, zda infinitivní kompletivní věty, kterou uvozují, obsahuje komplementizér či nikoliv:

- a) Slovesa s argumentem v podobě infinitivní kompletivní věty s komplementizérem *para* – např. *dizer, implorar, insistir, pedir*. Tato kategorie

⁸⁵ *Idem, ibidem.*

⁸⁶ *Idem, ibidem.*

⁸⁷ *Idem, ibidem.*

⁸⁸ Raposo (2013, s. 1933).

odpovídá do velké míry kategorii sloves zjišťovacích podle Gramática da Língua Portuguesa.

- b) Slovesa s argumentem v podobě infinitivní **kompletivní věty bez komplementizéru** – např. *exigir, impor, permitir, propor, recomendar, sugerir*. V podstatě se jedná o kategorii sloves určovacích dle Gramática da Língua Portuguesa.

Jak již bylo řečeno, infinitivní kompletivní věty nejsou uvozeny žádným komplementizérem s výjimkou vedlejších vět uvozených některými **direktivními slovesy** (jako např. ***dizer, insistir, pedir, rogar, solicitar***): ty jsou uvozeny komplementizérem ***para***.

Věty (17) a (18) obsahují adresáta sdělení v podobě předmětu nepřímého řídicí věty: *aos miúdos* (dětem), *ao chefe de redação* (šéfredaktora) a má se z pragmatického pohledu zato, že tomuto adresátovi je směřována žádost či prosba proto, aby požadovanou aktivitu vykonal. Byť infinitivní ani (17) ani (18) **nemají foneticky vyjádřený podmět**⁸⁹, je zřejmé, že má **stejný referent jako předmět nepřímý jakožto komplement věty řídicí**. Jak naznačuje závorka v (17), **flektivní infinitiv je fakultativní**.⁹⁰ Infinitivní kompletivní věta v (19) je naopak jediným argumentem slovesa, což má za následek povinný výskyt flektivního infinitivu (Raposo, 2013, s. 1930). I když není adresát žádosti či prosby foneticky vyjádřen, má se zpravidla zato, že jím je podmět infinitivní kompletivní věty.

V závislosti na slovese a významovém kontextu propozice však může být interpretace jiná: podmět věty řídicí žádá adresáta v podobě předmětu nepřímého, aby sám mohl něco vykontat (20). **Jedná se o model požádání o dovození něčeho udělat**. V těchto případech je výskyt **flektivního infinitivu** v infinitivní větě **nepovinný** (Raposo, 2013, s. 1931), nicméně **preferovaný** a to z prostého důvodu: neflektivní infinitiv má za následek nejednoznačnou interpretaci propozice. Z tohoto pohledu se preference neflektivního infinitivu (Raposo, 2013, s. 1932) u sloves *propor* a *sugerir* v analogickém syntaktickém kontextu (21), byť bez komplementizéru *para*, nezdá úplně logická.

Méně časté případy jsou ty, kde máme tři subjekty: ten který formuluje žádost, ten který je jejím adresátem, ten který má vykonat požadovanou činnost (22). Mezi prvním a třetím jmenovaným existuje přitom nějaká forma kauzálního provázání.

Co se týče otázky správnosti použití flektivního či neflektivního tvaru infinitivu v infinitivních kompletivních větách po direktivních neboli určovacích slovesech, stojí za zmínku poznámka o slovese *exigir* (Raposo, 2013, s. 1932): pokud je **sloveso infinitivní věty v pasivu, pak infinitiv může být flektivní, ale pouze za předpokladu, že je jeho podmět**

⁸⁹ Foneticky vyjádřený podmět infinitivní kompletivní věty v tomto případě je gramaticky přípustný. Redundantní vyjádření adresáta sdělení a vykonávatele aktivity v jedné osobě je stylistickým prostředkem, jak právě zdůraznit, že je adresát prosby či žádosti tím, kdo má přejít k akci: Např. *A professora disse-te para tu não copiares.* / Profesorka ti řekla, abys ty neopisoval. (Raposo, 2013, s. 1931).

⁹⁰ Preference flektivní tvar u pro mnohé mluvčí je poznatek zmiňovaný Raposem, jak pro slovesa, který volí komplementizér *para* (Raposo, 2013, s. 1931), tak pro slovesa, který žádný komplementizér nevolí (Raposo, 2013, s. 1932). Např. *O professor impôs aos estudantes fazerem um trabalho extra.* / Profesor nařídil studentům, aby udělali práci navíc. Raposo upozorňuje na to, že tato konstrukce není všemi rodilými mluvčími považována za gramaticky správnou a to kvůli volbě nepřímého předmětu slovesy jako je *impor* či *sugerir*.

odlišný od podmětu věty řídicí (23). Naopak pokud je sloveso infinitivní věty v aktivu, výskyt flektivního infinitivu je považován za negramatický (24).

- (17) Os pais disseram aos miúdos [**para** vir(em) para casa cedo].⁹¹
Rodiče řekli dětem, aby přišli domů brzo.
- (18) Os jornalistas pediram ao chefe de redação [**para** mandar um repórter ao Médio Oriente].⁹²
Novináři požádali šéfredaktora, aby poslal reportéra na Blízky Východ.
- (19) Eu insisti [**para** os jardineiros cortarem essa árvore].⁹³
Naléhal jsem, aby zahradníci posekali ten strom.
- (20) Nós pedimos ao professor [**para** sair(mos) mais cedo].⁹⁴
Požádali jsme profesora, abychom mohli dříve odejít.
- (21) Eles propuseram-me [falar com ela antes de mim].⁹⁵
Navrhli mi, že s ní promluví dřív než já.
- (22) O prisioneiro implorou ao governador [para os guardas não o torturarem].⁹⁶
Vězeň žádal panovníka, aby ho hlídači netýrali.
- (23) Exijo [**sermos imediatamente libertados**].⁹⁷
Požaduji, abychom byli ihned propuštěni.
- (24) *Exijo [**recebermos** o nosso salário já].⁹⁸
Požaduji, abychom dostali ihned svou mzdu.

Duarte upozorňuje na to, že výraz *para* není pouhou předložkou, jak by se mohlo zdát, proto se nejedná o věty předmětné nepřímé, ale vedlejší věty předmětné přímé (Mateus, 2003, s. 621). Jako argument uvádí skutečnost, že se v odpovídajících finitivních kompletivních větách nemůže objevit výraz *para* **současně s komplementizérem *que*** (25) a (26). Snadno si lze ověřit syntaktickou funkci vedlejší věty uvozené slovesem zjišťovacím či určovacím a výrazem *para* substitucí této věty za zájmeno osobní předmětové (27) a (29). Substituce za neutrální zájmeno ukazovací *isso* (28) a (30) je gramaticky nepřipustné.

- (25) *Os pais disseram aos miúdos [para que viessem para casa cedo].⁹⁹
Rodiče řekli dětem, aby přišly domů brzy.
- (26) *Os jornalistas pediram ao chefe de redação [para que mandasse um repórter ao Médio Oriente].¹⁰⁰

⁹¹ Mateus (2013, s. 621).

⁹² *Idem, ibidem.*

⁹³ Raposo (2013, s. 1930). Pokud by adresát sdělení byl vyjádřen jako předmět nepřímý jinak než zájmenem, je v případě slovesa *insistir* jmenné syntagma uvozeno předložkou *com*, nikoliv předložkou *a*: *Eu insisti com os jardineiros para cortarem essa árvore.*/ Naléhal jsem na zahradníky, aby porazili ten strom.

⁹⁴ Raposo (2013, s. 1931).

⁹⁵ Raposo (2013, s. 1932).

⁹⁶ Raposo (2013, s. 1931).

⁹⁷ Raposo (2013, s. 1932).

⁹⁸ Raposo (2013, s. 1933).

⁹⁹ Mateus (2013, s. 622).

¹⁰⁰ *Idem, ibidem.*

Novináři požádali šéfredaktora, aby poslal reportéra na Přední Východ.

(27) Os pais disseram-no aos miúdos.¹⁰¹

(28) *Os pais disseram aos miúdos para isso.¹⁰²

Rodiče to řekli dětem.

(29) Os jornalistas pediram-no ao chefe de redação.¹⁰³

(30) *Os jornalistas pediram ao chefe de redação para isso.¹⁰⁴

Novináři o to požádali šéfredaktora.

V ostatních případech, tj. pokud sloveso uvozující vedlejší větu nelze klasifikovat jako sloveso zjišťovací/určovací, má výraz *para*, který po něm následuje, povahu předložky, chovající se při substituci vedlejší věty (33) jako ostatní předložky (35). V těchto případech již nelze hovořit o předmětu přímém, ale o předmětu nepřímém (Mateus, 2003, s. 622).

(31) A indecisão contribui [para aumentar as dificuldades de gestão].¹⁰⁵

Nerozhodnost přispívá k tomu, aby zvýšila obtíže při řízení.

(32) *A indecisão contribui-o.

(33) A indecisão contribui para isso.¹⁰⁶

Nerozhodnost k tomu přispívá.

(34) Aquele professor esforça-se por [se manter actualizado].¹⁰⁷

Ten profesor se snaží, aby se orientoval v novém vývoji.

(35) Aquele professor esforça-se por isso.¹⁰⁸

Ten profesor se o to snaží.

Slovesa práci a optativní (Verbos volitivos e optativos)

Sémantickým obsahem sloves pracích a optativních je, jak již název napovídá, vyjádření přání či vůle jedné či více osob, které v propozici představují podmět věty řídící. Infinitivní kompletivní věty jimi volené **nemohou obsahovat flektivní tvar infinitivu**. Co se týče **osobního infinitivu**, ten možný je v konstrukcích, jako je (36), **kdy po infinitivu, prostém jakékoliv flekce, následuje zájmeno osobní, poukazující na podmět věty řídící** (Raposo, 2013, s. 1934).

(36) O cozinheiro quer [ser ele a decorar a travessa].¹⁰⁹

Kuchař chce, aby to byl on, kdo ozdobí mísu.

---

¹⁰¹ *Idem, ibidem.*

¹⁰² *Idem, ibidem.*

¹⁰³ *Idem, ibidem.*

¹⁰⁴ *Idem, ibidem.*

¹⁰⁵ *Idem, ibidem.*

¹⁰⁶ Mateus (2013, s. 622).

¹⁰⁷ *Idem, ibidem.*

¹⁰⁸ Mateus (2013, s. 623).

¹⁰⁹ Raposo (2013, s. 1934).

Kompletivní věty předmětné nepřímé (Completivas com uma Relação Gramatical Oblíqua)

Jsou slovesa, která si za komplement volí vedlejší věty **kompletivní uvozené předložkou**, ať už se jedná o slovesa intransitivní (1) či tranzitivní (2). Zmíněný komplement má funkci předmětu nepřímého¹¹⁰, zatímco adresát sdělení má podobu předmětu přímého (vyskytuje se pouze u tranzitivních sloves). Mateus (2013) nazývá kompletivní věty předmětné nepřímé „Completivas com uma Relação Gramatical Oblíqua”, zatímco Raposo (2013) „Orações Infinitivas com a Função de Complemento Preposicionado”.

Je třeba uvést na pravou míru český překlad „nepřímý“ pro termín *oblíquo*, jelikož může být důvodem špatné interpretace. Adjektivum *oblíquo*, používané pro gramatický vztah vlastní pro tuto kategorii kompletivních vět, jak v Gramática da Língua Portuguesa tak v Gramática do Português, vyjadřuje „**nepřímé vztahy**“ mezi větnými konstituenty prostřednictvím **předložky**. *Complemento Indireto* (lze přeložit rovněž jako „předmět nepřímý“), je termín chápaný úžeji – jako předmět ve třetím pádě uvozený předložkou *a*, který, typicky pro živé bytosti, lze substituovat dativním zájmenem *lhe*. Raposo (2013, s. 1915) správně upozorňuje na to, že toto není gramatický vztah, který by byl vlastní vedlejším větám¹¹¹ a dokládá to negramatickou substitucí kompletivní věty dativním zájmenem (3).

- (1) O João insisti[u] **[em irmos à festa dele]**.¹¹²

Jan naléhal, abychom šli na oslavu s ním.

- (2) Persuadimos os polícias **[a não agredir os manifestantes]**.

Přesvědčili jsme policisty, aby nezasáhli proti demonstrantům.

- (3) * Persuadimos-lhe os polícias.¹¹³

Přesvědčili jsme o tom policisty.

Stejně jako slovesa, mohou vyžadovat komplementy s předložkou (Complementos Oblíquos) rovněž **adjektiva a substantiva**, jak demonstrují následující příklady (Mateus, 2003, s. 621).

- (4) Os contribuintes estão **ansiosos por [receber a informação a tempo]**.¹¹⁴

Plátcí sociálního pojištění jsou dychtiví, aby tu informaci dostali včas.

- (5) Elas têm sempre **medo de [perder o avião]**.¹¹⁵

Mají vždy obavy, že nestihnou letadlo.

---

¹¹⁰ S referentem shodným s podmětem kompletivní věty.

¹¹¹ „Não existem orações infinitivas com a função de complemento indireto” v překladu „Neexistují infinitivní věty s funkcí předmětu nepřímého“ (Raposo, 2013, s. 1915)

¹¹² Mateus (2013, s. 614), příklad upraven.

¹¹³ Raposo (2013, s. 1915).

¹¹⁴ Mateus (2013, s. 621).

¹¹⁵ *Idem, ibidem.*

Kompletivní věty s funkcí předmětu nepřímého subkategorizovány slovesy (Completivas com uma relação gramatical oblíqua seleccionadas por verbos)

V závislosti na slovesech, které vedlejší věty kompletivní vyžadují, jsou vedlejší věty předmětné nepřímé uvozeny předložkou:

- **a:** např. *arriscar-se, atender, conduzir, dever-se, habituar-se, levar, limitar-se, obrigar, opor-se, recusar-se, resistir*
- **de:** např. *aperceber-se, arrepende-se, convencer-se, discordar, envergonhar-se, esquecer-se, lembrar-se, provir, recordar-se*
- **em:** např. *apoiar-se, assentar, estar, basear-se, concordar, consentir, insistir, residir*
- **por:** např. *bater-se, esforçar-se, interessar-se, lutar, pugnar, responsabilizar-se, velar, zelar*

Jak je vidět na tomto výčtu, který není nijak kompletní, z velké míry jsou mezi antecedenty kompletivních vět s funkcí předmětu nepřímého zastoupena slovesa reflexivní.

Sloveso a příslušná předložka vytvářejí morfologicko-syntaktický celek, který je v Gramática do Português označován jako složený predikát (Predicado Complexo) (Raposo, 2013, s. 1914).

(6) **Obrigaram as crianças [a examinar atentamente o problema].**¹¹⁶

Donutili děti, aby pozorně prozkoumali problém.

(7) **O João recorda-se [de a decisão ser unânime].**¹¹⁷

Jan si vzpomíná, že rozhodnutí bylo jednohlasné.

Infinitivní kompletivní věty rozvíjející slovesa tranzitivní i netranzitivní mohou mít **flektivní i neflektivní podobu**, Raposo nicméně přichází s tvrzením, že **neflektivní infinitiv je mluvčími preferován a to především v kontextu, kdy by flektivní infinitiv měl nabývat tvaru 2. os. singuláru či 1. os. plurálu (Raposo, 2013, s. 1935)**. Je to poprvé, kdy se v nějaké gramatice setkáváme s odlišením vhodnosti výskytu flektivního infinitivu podle gramatické osoby podmětu, byť foneticky nevyjádřeného. Raposo však neuvádí, jak k těmto závěrům došel, proto se nejspíše jedná pouze o intuitivní záležitost.

Pouze malá část těchto sloves může mít **faktivní interpretaci upřednostňující flektivní infinitiv v kompletivní větě (8)**.

(8) **Já nos habituámos a(o facto de) eles passarem os dias em frente da televisão.**¹¹⁸

Už jsme si navykli, že tráví dny před televizí.

¹¹⁶ Raposo (2013, s. 1914).

¹¹⁷ Mateus (2003, s. 615), příklad upraven.

¹¹⁸ Raposo (2013, s. 1936), příklad upraven.

Kompletivní věty s funkcí předmětu nepřímého subkategorizovány adjektivy (Completivas com uma relação gramatical oblíqua seleccionadas por adjetivos)

Jsou jistá **adjektiva**, která obsazují interní argument kompletivními větami¹¹⁹ uvozenými předložkami (Mateus, 2003, s. 615):

- **a**: např. *acessível, adverso, atributível, contrário, favorável, hostil, propício, sensível*
- **de**: např. *ciente, consciente, dependente, duvidoso, ilustrativo, indicativo, sintomático, suscetível, temeroso*
- **em**: např. *confiante*
- **para**: např. *suficiente*
- **por**: např. *responsável*

Konkrétní předložka je buďto zvolena adjektivem, které s ní tvoří ustálenou vazbu, např. v (9) či (10), nebo slouží k čistě funkčnímu propojení adjektiva s jeho komplementem (11). V tomto druhém případě může předložka nabýt pouze podoby *de*.

Kompletivní věty s funkcí předmětu nepřímého subkategorizovány adjektivy se vyskytují ve dvou případech: jako komplement adjektiv, které jsou modifikátorem substantiv (9), nebo se tato adjektiva vyskytují v pozici predikativu v kombinaci s kopulativním slovesem (10) a (11).

(9) O mundo não tem falta de reservas de gás **acessíveis** [**a serem extraídas** até 2040].

Svět má k dispozici dostatek zásob plynu, aby je mohl těžít do roku 2040.

(10) Nós somos **responsáveis** [**pelo fecho** do recinto].¹²⁰

Jsmo zodpovědní za uzavření prostor.

(11) As crianças estão **desejosas** [**de sair** da escola].¹²¹

Děti touží po opuštění školy.

Ohledně použití infinitivu v kompletivních větách s funkcí předmětu nepřímého s antecedenty v podobě adjektiv, Raposo podotýká, že **flektivní infinitiv není pro mnohé rodilé mluvčí akceptovatelný, minimálně v takové míře jako neflektivní infinitiv** (Raposo, 2013, s. 1939). V zápětí poukazuje na skupinu adjektiv, **vyjadřující víru či znalost** (*certo, convencido, seguro*), u nichž je použití flektivního infinitivu naprosto běžné a referent jejich podmětu může být stejný (12) či odlišný (13) od referentu podmětu řídicí věty. Flektivní infinitiv je taktéž naprosto běžný u adjektiv vyjadřujících emoce či duševní stav (*aborrecido, alegre, assustado, contente, envergonhado, triste, zangado*). V těchto případech může následovat předložka **de**, stejně jako předložka **por** (14). Hernanz (1999), kterého Raposo (2013, s. 1940) cituje je toho názoru, že jsou infinitivní kompletivní věty v případě

¹¹⁹ Je tomu tak na způsob argumentů v podobě jmenných syntagmat. Např. věta na porovnání s příkladem (19): *O mundo não tem falta de reservas de gás acessíveis a todos os países.* / Svět má k dispozici dostatek zásob plynu pro všechny země.

¹²⁰ Raposo (2013, s. 1939).

¹²¹ *Idem, ibidem.*

použití předložky *por* „na půli cesty“ mezi statusem komplementu adjektiv a statusem adverbialní věty příčinné.

- (12) Estamos **convencidos [de podermos apanhar o comboio a tempo]**.¹²²
Jsmе přesvědčeni, že můžeme chytit vlak.
- (13) Não estou **certo [de os autores terem o manuscrito pronto a tempo]**.¹²³
Nejsem si jistý, zda autoři budou mít manuskript přichystaný včas.
- (14) Ficámos **contentes [de/por termos ido a tua casa]**.¹²⁴
Jsmе spokojeni, že jsme šli k tobě domů.

Kompletivní věty s funkcí předmětu nepřímého subkategorizovány substantivy (Completivas com uma relação gramatical oblíqua seleccionadas por substantivos)

Rovněž tak jsou nominální syntagmata, která mohou interní argument realizovat v podobě vedlejší věty kompletivní následující za předložkou *de* (15), *em*, *por* (16), atd. Substantivum¹²⁵, jako např. *fato*, *hipótese*, *ideia*, *possibilidade*, *proposta*, *sugestão*, *tentativa*, tvoří jádro nominálního syntagmatu, zatímco funkce předložky má na rozdíl od složeného predikátu čistě gramatickou funkci: propojuje substantivum s kompletivní větou, která je integrální součástí nominálního syntagmatu (Raposo, 2013, s. 1936).

- (15) **O medo dessas crianças [de andar de avião]** é surpreendente.¹²⁶
Strach těchto dětí letět letadlem je překvapivá.
- (16) **A responsabilidade [por os quadros terem desaparecido]** pertence ao museu.¹²⁷
Odpovědnost za to, že obrazy zmizely, patří muzeu.

Jak je vidět na větách (15) a (16), v těchto větách se vyskytuje jak flektivní, tak neflektivní infinitiv. Pokud nemá infinitivní vedlejší věta vyjádřen podmět (15), je jeho podmět interpretován jako shodný s podmětem příslušného finitivního slovesa, případně s adjunktem substantiva, které subkategorizuje infinitivní vedlejší větu (jako např. *dessas crianças* ve větě (15)).

Pokud jsou vedlejší věty kompletivní subkategorizovány substantivy, mohou být substituovány neutrálním zájmenem ukazovacím *isso* (18), nikdy zájmenem osobním předmětovým nepřízvučným *o*, *a*. Substituce neutrálním zájmenem ukazovacím *isso*, která svědčí o míře jisté syntaktické autonomie vedlejší věty infinitivní, však není možná ve všech případech. Raposo používá tuto substituci jako kritérium pro rozdělení vedlejších vět

---

¹²² Raposo (2013, s. 1940).

¹²³ *Idem, ibidem.*

¹²⁴ *Idem, ibidem.*

¹²⁵ Raposo si všimá, že tato substantiva lze z pohledu etymologie rozdělit na dvě skupiny: substantiva derivovaná ze sloves (např. *fato*, *proposta*, *sugestão*, *tentativa*) a substantiva sémanticky abstraktní a morfologicky neodvozená (*hipótese*, *ideia* apod.). (Raposo, 2013, s. 1936).

¹²⁶ Raposo (2013, s. 1936).

¹²⁷ *Idem, ibidem.*

infinitivních s funkcí předmětu nepřímého subkategorizovanou substantivem do dvou skupin (Raposo, 2013, s. 1937):

Pokud je zájmenem *isso* nahradit lze (18), jedná se o opravdové kompletivní věty, které doplňují význam substantiva jako plnohodnotný argument. Předložka *de* se objeví, pokud nemá odpovídající sloveso či adjektivum netvoří vazbu s jinou předložkou či pokud substantivum nemá slovesný či adjektivní ekvivalent. V opačném případě se použije předložka tvořící se slovesem či adjektivem ustálenou vazbu (*em, por, para*)¹²⁸.

Pokud je tímto zájmenem nahradit nelze (20), pak infinitivní věta pouze specifikuje sémantický obsah substantiva (je ekvivalentem adjektiva, jakožto komplementu substantiva). Proto Raposo nazývá tyto věty **specifikačními větami (Orações Especificativas).** **Specifikační vedlejší věty lze namísto neutrálního zájmenem ukazovacího *isso*¹²⁹ jednoduše parafrázovat pouze adjunktem substantiva v podobě zájmena ukazovacího *esse, essa* (21).** Výskyt jiné předložky než *de* není možné (Raposo, 2013, s. 1938).

(17) O seu desejo [de comprar altifalantes novos] vai-lhe sair caro.¹³⁰

Jeho přání koupit nové tlampače ho přijde draho.

(18) O seu desejo disso vai-lhe sair caro.¹³¹

To jeho přání ho přijde draho.

(19) A hipótese [de fazermos férias nos Açores] agrada-nos.¹³²

Možnost jet na prázdniny na Azory se nám líbí.

(20) * A hipótese disso agrada-nos.¹³³

(21) Essa hipótese agrada-nos.

Ta možnost se nám líbí.

Komplexní přísudky vzniklé spojením slovesa **ter a substantiva – predicados complexos encabeçados por verbos leves**, jak je nazývá Inês Duarte (Mateus, 2003, s. 639) – umožňují pouze konstrukce **kontroly podmětu a pouze se mohou pojit infinitivními kompletivními větami uvozenými předložkou: *de, em, por* či *para*.**

¹²⁸ Existuje malá skupina substantiv, u nichž může alternovat předložka *de* s předložkou *em*, jako např. *orgulho* či *ânsia* (Raposo, 2013, s. 1938). Např. *A ânsia de/em viajar em avião...* / Strach cestovat letadem...

U jiných substantiv (*conselho, direiro, indicação, ordem, pedido* apod.) zase alternuje předložka *de* s předložkou *para* (Raposo, 2013, s. 1938). Pro tato substantiva je typické, že jejich adjunkt nemá stejný referent jako podmět infinitivní vedlejší věty (pokud není tento foneticky vyjádřen). Tyto vedlejší věty mají podmět se stejným referentem jako je podmět věty řídící. Např. *Os laterais não ouviram a ordem do treinador de/para se posicionarem mais à esquerda.* / Křídelní hráči nevyslyšeli pokyny trenéra, aby si nabíhali více doleva.

¹²⁹ Možné to je, pokud se infinitivní vedlejší věta s funkcí předmětu nepřímého přemění na infinitivní vedlejší větu podmětovou (již přestane být specifikační větou). Toho je možno docílit dvěma způsoby (Raposo, 2013, s. 1937):

1) stane se predikativem ve spojení se sponovým slovesem *ser*. Např. *A hipótese é fazermos férias nos Açores.* / Možnost je, že pojedeme na prázdniny na Azory → *A hipótese é isso.*

2) Nahradí abstraktní substantivum mající funkci podmětu. Např. *Isso de fazermos férias nos Açores agrada-me.* / To, jet na prázdniny na Azory, se mi líbí.

¹³⁰ Raposo (2013, s. 1937).

¹³¹ *Idem, ibidem.*

¹³² *Idem, ibidem.*

¹³³ *Idem, ibidem.*

(22) [Os alunos] ; tiveram a ideia de [[-]; organizar uma conferência].¹³⁴

Žáci dostali nápad zorganizovat konferenci.

(23) [Os alunos do primeiro ano] ; têm dificuldade em [[-]; concentrar-se].¹³⁵

Žáci prvního ročníku mají těžké se zkoncentrovat..

4.2.2.4. Syntaktické vlastnosti infinitivních kompletivních vět

4.2.2.4.1. Distribuce flektivního infinitivu v kanonických vedlejších větách

Kanonické vedlejší věty (Infinitivas Canónicas) je termín používaný Inês Duarte pro ty infinitivní kompletivní věty, které nemohou být nahrazeny gerundiem (Mateus, 2003, s. 623). Flektivní infinitiv se může vyskytnout pouze v některých z nich. Jaké faktory hrají roli?

Inês Duarte přejímá hypotézu, kterou publikoval Raposo (1987) a částečně rozpracoval Ambar (1993). Podle ní je důležité, zda vedlejší věta přiděluje pád jakožto konstituent nominální povahy (Atribuidor de Caso). Zároveň je důležitý status času ve vedlejší větě.

Přítomnost znaku Shody ve Flexi u vedlejších vět s flektivním infinitivem, o kterém byla řeč v kapitole 4.2.2, způsobí, že jsou tyto vedlejší věty nominální povahy. Tím pádem **pro ně platí požadavky na přítomnost pádu**. Jinými slovy: vedlejší věty s flektivním infinitivem jsou legitimní pouze v pozicích, kterým je přidělen pád. Pád je přidělen:

- **finitivní flexi** lexikálního jádra věty (tedy slovesa), která si infinitivní vedlejší větu zvolí; **jedná se o syntaktickou funkci podmětu**
- **předložkou** s původní funkcí či pádovou předložkou ve slovesných, adjektivních a substantivních kompletivních větách **s funkcí předmětu nepřímého**
- **tranzitivním či ditranzitivním** slovesem, jejichž argument je nositelem akuzativního pádu

Zároveň je nutné podotknout, že toto pravidlo nefunguje opačně. To znamená, že ne vždy, kdy je přítomnost vedlejší věty s flektivním infinitivem z pohledu pádu legitimní, se flektivní infinitiv skutečně objeví. Proto je důležité vzít do úvahy status času ve vedlejší větě.

Slovesný čas ve vedlejší větě může být buď nezávislý (**Tempo Independente**) či závislý (**Tempo Dependente**) na času řídící věty. Poznáme to nejlépe tak, že nahradíme **infinitivní kompletivní větu vedlejší větou finitivní**.

Nezávislý čas poznáme tak, že sloveso v **kompletivních větách může nabýt různých časů nezávisle na tvaru slovesa řídící věty**.

(1) O João afirma [que os pais *foram* / *vão* / *irão* ao cinema].¹³⁶

¹³⁴ Mateus (2003, s. 640).

¹³⁵ *Idem, ibidem.*

Jan tvrdí, že rodiče šli, jdou, půjdou do kina.

- (2) O João afirmou [que os pais *tinham ido / vão / irão* ao cinema].¹³⁷

Jan tvrdil, že rodiče šli, jdou, půjdou do kina.

- (3) O João afirma [*irem* os pais ao cinema hoje].

Jan tvrdí, že jdou dnes rodiče do kina.

Naproti tomu **závislý čas se vyznačuje závislostí tvaru slovesa v kompletivních větách na času slovesa řídící věty**. Je-li kompletivní věta infinitivní, je výskyt flektivního tvaru agramatický, narozdíl od případu, kdy je vedlejší věta povahy času nezávislého.

- (4) O João quer [que os pais **fossem / vão / *forem* ao cinema].¹³⁸

Jan chce, aby rodiče šli do kina.

- (5) O João quis [que os pais *fossem / *vão / *forem* ao cinema].¹³⁹

Jan chtěl, aby rodiče šli do kina.

- (6) *O João quer [os pais *irem* ao cinema hoje].

Jan chce, aby šli dnes rodiče do kina.

Vysvětlení proč je tomu tak nabízí hypotéza Stowella (1981) a Den Bestena (1983), přejatá Raposem (1987) pro vysvětlení distribuce flektivního infinitivu: **v případě času nezávislého obsahuje jádro Comp kompletivní věty sémantický operátor času, který způsobí, že je čas vedlejší věty nezávislý na času věty řídící. A to dokonce i v tom případě, že je vedlejší věta infinitivní.**

Kompletivní věty s flektivním infinitivem uvedené členem určitým

V některých kontextech mohou být kompletivní věty s flektivním infinitivem **uvedeny členem určitým**, což znamená, že jsou **sémantickým ekvivalentem substantiv**. Tyto věty jsou subkategorizovány slovesy, adjektivy a substantivy.

- (7) **Lamentamos** [_{SN} **o** [_{SFlex=N} **eles não terem recebido financiamento**]].¹⁴⁰

Je nám líto, že nedostali finanční podporu.

- (8) [_{SN} **O** [_{SFlex=N} (tu) **criticares-me o tempo todo**]] entristece-me.¹⁴¹

To, že mě celou dobu kritizuješ, mě mrzí.

- (9) [_{SN} **O** [_{SFlex=N} **ele ter tido uma recaída**]] é aflitivo.¹⁴²

To, že spáchal opakovaný trestný čin, je mrzuté.

---

¹³⁶ Mateus (2003, s. 626), příklad upraven.

¹³⁷ *Idem, ibidem.*

¹³⁸ *Idem, ibidem.*

¹³⁹ Mateus (2003, s. 626), příklad upraven.

¹⁴⁰ Mateus (2003, s. 630).

¹⁴¹ Mateus (2003, s. 630), příklad upraven.

¹⁴² *Idem, ibidem.*

- (10) É um perigo [SN **o** [SFlex=N **estarem a aumentar as** situações de conflito em várias regiões do globo]].¹⁴³

Je nebezpečné to, že přibývá konfliktních situací v různých oblastech planety.

Tyto věty mohou být ve své podstatě považovány za zjednodušení vět, kde je kompletivní věta argumentem substantiva *fato*.

- (11) Lamentamos [SN **o fato de** [SFlex eles não terem recebido financiamento]].¹⁴⁴

Je nám líto skutečnost, že nedostali finanční podporu.

- (12) [SN **O fato de** [SFlex (tu) criticares-me o tempo todo]] entristece-me.¹⁴⁵

Skutečnost, že mě celou dobu kritizuješ, mě mrzí.

- (13) [SN **O fato de** [SFlex ele ter tido uma recaída]] é aflitivo.¹⁴⁶

Skutečnost, že spáchal opakovaný trestný čin, je mrzutá.

- (14) É um perigo [SN **o fato de** [SFlex **estarem a aumentar as** situações de conflito em várias regiões do globo]].¹⁴⁷

Skutečnost, že přibývá konfliktních situací v různých oblastech planety, je nebezpečná.

Syntaktické vlastnosti obou prezentovaných konstrukcí však nejsou totožné. Kompletivní věty přímo uvedeny členem určitým podléhají **omezením**, která se týkají **postavení podmětu vzhledem k slovesu ve tvaru flektivního infinitivu**. V případě, že je podmět vyjádřen jinak než zájmenem osobním, **stojí v těchto konstrukcích povinně až za slovesem** (51). Příklady (47) a (52) představují kontrast toho, co je podle tohoto pravidla gramatické a co nikoliv. Konstrukce s *o fato de* nepodléhá takovému omezením, proto věty (51) a (53) jsou obě stejně akceptovatelné.

- (15) *É um perigo [SN **o** [SFlex=N **as situações de conflito** **estarem a aumentar em** várias regiões do globo]].¹⁴⁸

Tot, že konfliktní situace přibývají v různých oblastech planety, je nebezpečná.

- (16) É um perigo [SN **o fato de** [SFlex=N **as situações de conflito** **estarem a aumentar em** várias regiões do globo]].¹⁴⁹

Skutečnost, že konfliktní situace přibývají v různých oblastech planety, je nebezpečná.

¹⁴³ Mateus (2003, s. 630), příklad upraven.

¹⁴⁴ Mateus (2003, s. 631), příklad upraven.

¹⁴⁵ Mateus (2003, s. 631), příklad upraven.

¹⁴⁶ Mateus (2003, s. 631), příklad upraven.

¹⁴⁷ Mateus (2003, s. 631), příklad upraven.

¹⁴⁸ *Idem, ibidem.*

¹⁴⁹ Mateus (2003, s. 631), příklad upraven.

Kontrola podmětu

Pokud není podmět kompletivní vedlejší věty vyjádřen, tj. je foneticky nulový, pak je sémanticky „kontrolován“, neboli má stejný referent, jako některý z konstituentů propozice (nazývaný **Controlador**¹⁵⁰ neboli „**kontrolující konstituent**“). V případě, že je interpretačně totožný s podmětem řídící věty, hovoříme o **principu kontroly podmětu (Controlo de Sujeito)** (Mateus, 2003, s. 632). Kompletivní věta je jediným argumentem sloves, realizovaným předmětem přímým. Flexe kompletivní věty infinitivní může buď obsahovat znak shody, má tedy podobu [+Čas [-finit.], + Shoda] a infinitiv je flektivní (17) a (19), nebo jej neobsahuje ([+Čas [-finit.], - Shoda]) a shoduje se pouze sémanticky s referenčním podmětem řídící věty (18) a (20).

(17) [**Os professores**]_i **pensam** [**poderem** [-]_i concluir a avaliação na próxima semana].¹⁵¹

(18) [**Os professores**]_i **pensam** [[-]_i concluir a avaliação na próxima semana].¹⁵²
Profesori se domnívají, že mohou dokončit hodnocení v příštím týdnu.

(19) [-]_i **Lamentamos** [[-]_i não termos assistido à conferência].¹⁵³

(20) [-]_i **Lamentamos** [[-]_i não ter assistido à conferência].¹⁵⁴
Litujeme, že jsme se nezúčastnili konference.

Slovesa optativní **ousar a tencionar** kontrolu podmětu vyžadují a nepřipouštějí konstrukci s finitivní kompletivní větou (Mateus, 2003, s. 638).

Stejně je tomu u povinně reflexivních sloves typu **abalaçar-se, afoitar-se, atrever-se (22), decidir-se, resolver-se**, jen s tím rozdílem, že je kompletivní věta uvozena předložkou **a** (Mateus, 2003, s. 638).

Skupinu sloves, která výhradně subkategorizují nominální argumenty či infinitivní kompletivní věty a jsou uvozeny při kontrole podmětu předložkou, doplníme ještě o slovesa se sémantickým vyjádřením úniku (**escapar, fugir, livrar-se, safar-se**) – s předložkou **de** (23) – a další vyjadřující trvání stavu (**tardar, persistir**) s předložkou **em** (24) (Mateus, 2003, s. 639).

(21) [Aníbal]_i **ousou** [[-]_i atravessar os Alpes com o seu exército].¹⁵⁵
Hanibal se odvážil přejít Alpy se svým vojskem.

(22) [Aníbal]_i **atreveu-se a** [[-]_i atravessar os Alpes com o seu exército].¹⁵⁶
Hanibal se opovážil přejít Alpy se svým vojskem.

(23) [O carteiro]_i **escapou de** [[-]_i ser atropelado por um carro].¹⁵⁷

¹⁵⁰ Termín je používán Raposem (2013).

¹⁵¹ Mateus (2013, s. 633).

¹⁵² Mateus (2013, s. 632).

¹⁵³ Mateus (2013, s. 632), příklad upraven.

¹⁵⁴ *Idem, ibidem.*

¹⁵⁵ Mateus (2013, s. 638).

¹⁵⁶ *Idem, ibidem.*

Pošťák unikl tomu, aby byl sražen automobilem.

(24) [O resultado de concurso] **i** **tarda em** [-] **i** **ser divulgado**].¹⁵⁸

Výsledek konkurzu stále není zveřejněn.

Raposo rozlišuje u kontroly podmětu, kterou nazývá **Controlo pelo Sujeito**, zda je konstrukce kontroly podmětu povinná (**Construções de Controlo Obrigatório**) či nepovinná (**Construções de Controlo Não Obrigatório**). (Raposo, 2013, s. 1941).

Slovesa, která dle Raposa vyžadují konstrukce kontroly podmětu lze rozdělit do následujících skupin:

- Deklarativní slovesa *afirmar, dizer, jurar*, atd.
- Přací slovesa *desejar, pretender, querer*, atd.
- Hodnotící slovesa *adorar, ameaçar*¹⁵⁹, *decidir, detestar, lamentar, ousar*, atd.
- Zjišťovací (direktivní) slovesa¹⁶⁰ *implorar, insistir, pedir*, atd.
- Slovesa s předložkovým větným komplementem *esquecer-se de, gostar de, lembrar-se de, precisar de*, atd.

Nepovinná kontrola podmětu je termín používaný Raposem pro následující případ (Raposo, 2013, s. 1947):

- pokud je v řídicí větě sémanticky vhodný komplement, který by mohl být interpretován jako **kontrolující konstituent – označen kurzívou** (25) a (26). V opačném případě má implicitní podmět infinitivní věty neurčitou interpretaci (někdo, kdokoliv) a tudíž obecnou platnost. Může se stát, že je ve větě přítomen konstituent, který má stejnou syntaktickou funkci jako kontrolující konstituent v (25) a (26) a přesto se o kontrolující konstituent nejedná, takže je interpretace stále nejasná (27) a (28).

(25) [-] **i** Fumar durante a gravidez vai fazer mal **à Paula**.¹⁶¹

Kouřit během těhotenství Paule uškodí.

(26) Convém **-lhes** [-] **i** comer uma maçã todos os dias.¹⁶²

Vyhovuje jim jíst jedno jablko denně.

(27) [-] **i** Caminhar desprotegido sob um sol muito forte faz mal **à pele**.¹⁶³

---

¹⁵⁷ Mateus (2013, s. 639).

¹⁵⁸ *Idem, ibidem.*

¹⁵⁹ *Ameaçar* (hrozit), *prometer* (slibovat) je slovesem vyžadujícím kontrolu podmětu a to i přesto, že kromě kompletivní věty (uvozené předložkou *de*) mají argument adresáta hrozby resp. slibu. Tento předmět nekontroluje vedlejší větu, tím kontrolujícím subjektem je podmět věty řídicí. Např. *O Pedro ameaçou o mecânico se ir à polícia.* / Petr pohrozil mechanikovi, že půjde na policii (Raposo, 2013, s. 1943).

¹⁶⁰ Pokud se v infinitivní kompletivní větě nevyskytuje u infinitivu flexe, je kontrola podmětu povinná, v opačném případě není kontrola podmětu povinná, jelikož podmět infinitivní věty nemusí mít stejný referent jako argument věty řídicí. Např. *Pedi ao porteiro para os electricistas colocarem uma nova instalação elétrica.* / Požádal jsem vrátného, aby elektrikáři zapojili nové elektrické vedení (Raposo, 2013, s. 1943). Navíc tato slovesa mohou být antecedentem konstrukcí s kontrolou předmětu nepřímého.

¹⁶¹ Raposo (2013, s. 1947).

¹⁶² *Idem, ibidem.*

¹⁶³ Raposo (2013, s. 1948).

- Chodit bez ochrany na silném slunci škodí pleti.*
(28) [-]_i Falar-lhe sobre política chateia o Pedro^(?).¹⁶⁴
Mluvit s ním o politice štve Petra.

Kontrola předmětu

Zvláštní skupinou sloves, na kterou Inês Duarte upozorňuje je skupina sloves s kontrolou předmětu (Verbos de Controlo de Objecto) (Mateus, 2003, s. 615). Jedná se o **tranzitivní slovesa**, jejichž první interní argument je realizován **předmětem přímým**, reprezentujícím většinou lidskou osobu, mající provést určitou činnost vyjádřenou vedlejší větou předmětnou nepřímou, jehož je předmět přímý podmětem. Raposo (2013) se těmto slovesům věnuje na straně 1917.

Jedná se o slovesa jako např. *aconselhar (a)*, *ajudar (a)*, *aprender (a)*, *autorizar (a)*, *convencer (a)*, *convidar (a/para)*, *ensinar forçar (a)*, *impedir (de)*, *obrigar (a)*, *persuadir (a)*, *proibir (de)*.

- (29) [Os pais]_i autorizam [os filhos]_j [a [-]_j irem acampar durante as férias].¹⁶⁵
Rodiče dovolují dětem, aby jeli o prázdninách stanovat.
- (30) [O júri]_i convidou [dois candidatos]_j [a [-]_j retirarem a sua candidatura].¹⁶⁶
Komise pozvala dva kandidáty, aby stáhli svou kandidaturu.

Vedlejší věta nepřímá uvozená předložkou **a** obsahuje **typicky flektivní infinitiv** (tj. je mluvčími zpravidla preferován) a to **s foneticky nerealizovaným (nulovým) podmětem** (29) či (30). Případně má finitivní podobu (Raposo, 2013, s. 1944). Inês Duarte zmiňuje kontrolu předmětu i v případě, že má Flexe kompletivní věty znaky [+Čas [-finit.], - Shoda], tj. obsahuje neflektivní infinitiv. Je tedy gramaticky přípustné, aby infinitiv kompletivní věty nevykazoval známky shody, i když jeho předmět není foneticky vyjádřen, avšak odpovídá předmětu přímému řídící věty (Mateus, 2003, s. 632). Jedná se o princip kontroly analogický k dříve popsané kontrole podmětu.

- (31) [Os professores]_i autorizam [os alunos]_j [a [-]_j realizar o teste durante as férias de semestre].¹⁶⁷
Profesoři povolí žákům, aby o prázdninách psali test.
- (32) [Os alunos]_i impediram [os professores]_j [de [-]_j dar aulas ao sábado].¹⁶⁸
Žáci zakázali profesorům, aby vyučovali v sobotu.

U sloves direktivních může dojít ke dvěma možným konstrukcím kontroly. Buď ke kontrole podmětu (33) či kontrole předmětu nepřímého (34) (Controlo de Objecto Indirecto)

¹⁶⁴ *Idem, ibidem.*

¹⁶⁵ Mateus (2013, s. 615), příklad upraven.

¹⁶⁶ Mateus (2013, s. 615), příklad upraven.

¹⁶⁷ Mateus (2013, s. 633).

¹⁶⁸ *Idem, ibidem.*

(Mateus, 2003, s. 633). Jedná se o slovesa *dizer (a)*, *impor (a) insistir (com)*, *pedir (a)*, *permitir (a)*, *recomendar (a)*, *sugerir (a)*¹⁶⁹ apod. Kompletivní věta (35) má znak Shody a konstrukce interpretována jako kontrola předmětu nepřímého, nikoliv jako kontrola podmětu.

(33) [Os miúdos]_i **pediram** [aos pais]_j [para -]_i **acampar** no próximo fim-de-semana].¹⁷⁰

Děti požádali rodiče, aby stanovali příští víkend.

(34) [Os pais]_i **disseram** [aos miúdos]_j [para -]_i **chegar** cedo à casa].¹⁷¹
Rodiče řekli dětem, aby přišli brzo domů.

(35) [Os alunos]_i **pediram** [aos professores]_j [para -]_i **adiarem** o teste].¹⁷²
Žáci požádali učitele, aby odložili test.

Sloveso *mandar* též umožňuje kontrolu předmětu nepřímého (36). Raposo podotýká, že přítomnost shody v infinitivní větě není obvyklá a to zvláště, pokud se jedná o tvar druhé osoby singuláru (37) a první osoby plurálu. Rovněž u sloves, která si volí infinitivní větu namísto argumentu podmětu, jako je *acontecer*, *ocorrer*, *parecer* a *sucedet*, jsou obvyklejší **neflektivní tvary infinitivu (38)**, **byť flektivní tvary (39) nelze označit za vyloženě negramatické**, jen někteří mluvčí by je nepreferovali (Raposo, 2013, s. 1946).

(36) [-]_i Mandei [às crianças]_j [sair -]_i do quarto há muito tempo].¹⁷³
Nechal jsem děti odejít z pokoje před dlouhým časem.

(37) *Mandei-te [saires do quarto há muito tempo].¹⁷⁴
Nechal jsem tě odejít z pokoje před dlouhým časem.

(38) Aconteceu-[lhes] _i [[-]_i **perder** o autocarro].¹⁷⁵

(39) Aconteceu-lhes **perderem** o autocarro.¹⁷⁶

Stalo se jim, že jim ujel autobus.

Podskupinou sloves s kontrolou předmětu jsou slovesa se specifickými syntaktickými vlastnostmi, tj. s nehomogenními schopnostmi subkategorizace. Tato slovesa, jmenujme mezi nimi *excluir*, *impedir*, *impossibilitar*, *interditar* a *proibir* jsou bivalentní povahy (tj. mají dva argumenty), pokud uvozují kompletivní větu finitivní, jež zastane funkci jednoho z argumentů. Pokud tato slovesa uvozují věty infinitivní, stávají se z nich trivalentní (se třemi argumenty) (Mateus, 2003, s. 637).

(40) Os polícias **impediram** [que os ladrões roubassem a ourivesaria].¹⁷⁷

¹⁶⁹ Seznam sloves byl převzat z Raposa (2013, s. 1945).

¹⁷⁰ Mateus, 2003, s. 633.

¹⁷¹ Mateus, 2003, s. 633, příklad upraven.

¹⁷² *Idem, ibidem.*

¹⁷³ Raposo (2013, s. 1945)

¹⁷⁴ *Idem, ibidem.*

¹⁷⁵ Raposo (2013, s. 1946).

¹⁷⁶ *Idem, ibidem.*

- (41) Os polícias **impediram** [os ladrões]_i *de* [-]_i **roubar** a ourivesaria].¹⁷⁸
Policisté zabránili tomu, aby zloději vyloupili zlatnictví.

Jiná skupina trivalentních sloves, která vyjadřují zákaz či dovolení, jako např. *dispensar, imcumbir, isentar, privar*, mohou uvozovat pouze infinitivní kompletivní věty v podobě konstrukcí kontroly předmětu. (Mateus, 2003, s. 639). Nemohou být tedy za žádných okolností bivalentní povahy.

- (42) O professor **dispensou** [os alunos com classificação de Bom]_i *de* [-]_i realizar(em) o terceiro teste].¹⁷⁹
Professor odpustil žákům s hodnocením dobře, aby psali třetí test.

Elevace podmětu

Slovesa, která nemají externí argument, jako např. *parecer, dever, poder*, umožňují *elevaci podmětu*. Jedná se o proces, při něm se **podmět infinitivní kompletivní věty**, kterou zmíněná slovesa uvozují, povýší na **podmět věty řídicí**. Sémanticky zůstává tento podmět věty řídicí stále argumentem slovesa kompletivní věty. Podmět věty řídicí proto zůstává podmětem věty kompletivní (zanechává zde stopu), byť zde není foneticky realizován (Mateus, 2003, s. 634).

- (43) **Parece** [que os organizadores adiaram o congresso].¹⁸⁰
Zdá se, že organizátoři odložili kongres na později.
- (44) [**Os organizadores**]_i **parecem** [-]_i **ter adiado** o congresso].¹⁸¹
Organizátoři vypadají, že odložili kongres na později.

Inês Duarte poukazuje na skutečnost, že je elevace podmětu, kterou obecně nazývá jako „**construção de elevação**“¹⁸², možná pouze v případě **infinitivních kompletivních vět s neflektivním infinitivem**. Ani u finitivní kompletivních vět ani u kompletivních vět s flektivním infinitivem elevace není gramaticky legitimní (Mateus, 2003, s. 634).

- (45) *[Os organizadores]_i **parecem** [que [-]_i **adiaram** o congresso].¹⁸³
- (46) *[Os organizadores]_i **parecem** [-]_i **terem** adiado o congresso].¹⁸⁴

---

¹⁷⁷ Mateus, 2003, s. 637.

¹⁷⁸ Mateus, 2003, s. 638.

¹⁷⁹ Mateus, 2003, s. 639.

¹⁸⁰ Mateus (2003, s. 634).

¹⁸¹ *Idem, ibidem.*

¹⁸² Raposo (2013) používá termín Elevace podmětu na podmět (Elevação do sujeito para sujeito).

¹⁸³ Mateus (2003, s. 634).

¹⁸⁴ *Idem, ibidem.*

Slovesa jako *dever* a *poder* pouze připouštějí konstrukci elevace podmětu (Mateus, 2003, s. 634).

Elevace předmětu

Elevace předmětu (*Elevação de Objeto*), neboli komplexní adjektivní věta (*Adjetival Complexa*), je označení pro proces analogický k elevaci podmětu. Setkáme se s ním u vět, kde si hodnotící adjektivum volí kompletivní větu podmětnou, která mu předchází, nebo za ním následuje. Podmět kompletivní věty není foneticky vyjádřen – je podle terminologie Raposo (2013) nulový – a jeho interpretace je vágní, jak říká Inês Duarte arbitrární, jelikož nemá definovaný referent (Mateus, 2003, s. 635). Mezi adjektivy, které elevaci předmětu umožňují uveďme *agradável, bom, complicado, custoso, desagradável, desinteressante, difícil, divertido, fácil, horrível, interessante, penoso, simples*.

(47) **[[-] Guiar *estes automóveis*] é agradável.**¹⁸⁵

Řídit tyto automobily je příjemné.

(48) **É difícil [[-] engolir *insultos desses*].**¹⁸⁶

Je těžké spolknout takové urážky.

Po elevaci předmětu se kompletivní věta zredukuje na neflektivní infinitiv, který se stane komplementem adjektiva, k němuž je připojen předložkou *de*. Předmět kompletivní věty, který musí být interním argumentem slovesa v infinitivu (jinak elevace předmětu není možná) je povýšen na podmět řídicí věty. Nový podmět řídicí věty si vyžádá shodu v čísle u predikativního adjektiva a sponového slovesa.

(49) ***Estes automóveis são agradáveis de [guiar].***¹⁸⁷

(50) ***Insultos desses são difíceis de [engolir].***¹⁸⁸

Slovesa částečně defektivní a defektivní infinitivní věty

Slovesa uvozující kompletivní věty mohou mít nehomogenní syntaktické vlastnosti. To znamená, že mohou vyžadovat jiný typ konstrukce, pokud je kompletivní věta, kterou uvozují, finitivní či infinitivní. Inês Duarte je označuje jako slovesa částečně defektivní (*Verbos Casualmente Defectivos*).

Slovesa *gostar, necessitar* a *precisar* uvozují **finitivní** kompletivní věty **bez předložky**, **infinitivní** pak povinně **s předložkou *de***, stejně jako když uvozují komplement v podobě substantiva. Jde o typ konstrukce vykazující znaky kontroly podmětu.

---

¹⁸⁵ Mateus (2003, s. 635).

¹⁸⁶ *Idem, ibidem.*

¹⁸⁷ Mateus (2003, s. 635).

¹⁸⁸ *Idem, ibidem.*

(51) O João gosta [que a Maria toque flauta].¹⁸⁹

Janovi se líbí, když Marie hraje na flétnu.

(52) [O João]_i gosta de [[-]_i tocar flauta].¹⁹⁰

Janovi se líbí hrát na flétnu.

(53) O João gosta d[a Maria].¹⁹¹

Janovi se líbí Marie.

Pokud tato slovesa předcházejí komplementu, který vyžaduje pád, je třeba, aby byla konstrukce s těmito komplementy legitimizována prostřednictvím pádové předložky *de*. Komplementy vyžadujícími pád jsou zájmena, jmenná syntagmata a infinitivní kompletivní věty. Nejsou jimi, jak bylo demonstrováno výše, finitivní kompletivní věty.

Označení defektivní infinitivní věty je v Gramática da Língua Portuguesa použito pro skupinu kompletivních vět, „jejichž nízká míra syntaktické autonomie vede k tomu, že jsou považovány za deficitní věty nebo dokonce, že v některých případech nevytvářejí vlastní větu.“ (Mateus, 2003, s. 640).

Při analýze je syntaktická autonomie těchto konstrukcí diagnostikována prostřednictvím přítomnosti či syntaktická neautonomie absencí následujících vlastností:

- Udělení pádu kompletivní větě, jakožto argumentu slovesa
- Možnost výskytu větné negace v kompletivní větě
- Možnost výskytu složeného času v kompletivní větě
- Možnost výskytu zájmene, jakožto slovesného argumentu kompletivní věty, v přímém kontaktu se slovesem uvozujícím vedlejší větu (tzv. Subida do Clítico)
- Možnost povýšení předmětu přímého, jakožto interního argumentu slovesa kompletivní věty, na podmět řídicí věty pomocí reflexivního zájmene *se* (tzv. Movimento Longo do Objecto). Pokud je předmět přímý v množném čísle, je sloveso řídicí věty rovněž převedeno do množného čísla.

Infinitiv s akuzativním podmětem

Slovesa smyslová (*ouvir, sentir, ver*) a kauzativní (*deixar, fazer, mandar*) uvozují kompletivní věty s **neflektivním infinitivem**, jejichž podmět je předmětem těchto sloves, tedy sloves věty řídicí (Mateus, 2003, s. 642). Slovosled kompletivní věty je kanonický: podmět-přísudek. Proto se tomuto typu vět, často se v portugalštině vyskytujícímu, říká **Infinitiv s akuzativním podmětem (Infinitivo com Sujeito Acusativo)**. Samotný název implikuje přítomnost předmětu, proto je tato konstrukce doménou tranzitivních sloves. Též je označována jako **Excepcional Case Marking (Marcação de Caso Excepcional, zkráceně ECM)**. Raposo (2013, s. 1957) tuto konstrukci označuje jako elevaci podmětu za předmět (elevação do sujeito para objeto), míněno podmět věty vedlejší a předmět věty řídicí. Jedná se

---

¹⁸⁹ Mateus (2003, s. 636).

¹⁹⁰ Mateus (2003, s. 637).

¹⁹¹ Mateus (2003, s. 638).

o širší pojem než infinitiv s akuzativním podmětem, jelikož předmětem může být i předmět nepřímý. O tom, že se jedná o konstrukce syntakticky ne zcela autonomní svědčí skutečnost, že je pád udělen podmětu prostřednictvím slovesa věty řídicí (Mateus, 2003, s. 642), v případě neflektivního infinitivu akuzativ, v případě flektivního infinitivu nominativ (Martins, 2006, s. 4). V Gramática da Língua Portuguesa se uvádí, že se v případě infinitivu s akuzativním podmětem objevuje pouze neflektivní infinitiv (Mateus, 2003, s. 642), byť i flektivní infinitiv je v konstrukcích tohoto typu běžný¹⁹². Je to zřejmě proto, že podmětu je v ECM konstrukcích přiřazuje nominativ a nelze již mluvit o infinitivu s akuzativním podmětem.

Zatímco v portugalštině je ECM konstrukce běžná u všech smyslových a kauzativních sloves, v ostatních románských jazycích toto umožňují jen některá kauzativní slovesa a to ještě jen do určité míry (Martins, 2006, s. 17). Martins (2006) zároveň portugalskými historickými texty demonstruje, že flektivní infinitiv je v ECM konstrukcí běžný teprve od 16. století.

- (54) A testemunha **viu** [os ameaçar o gerente do banco].¹⁹³
Svědék viděl, jak zloději ohrožuje ředitele banky.
- (55) A testemunha **viu**-[os ameaçar o gerente do banco].¹⁹⁴
Svědék je viděl ohrožovat ředitele banky.
- (56) A testemunha **viu** [os ladrões ameaçá-lo].
Svědék je viděl ohrožovat ho.
- (57) A testemunha **viu**-[os não ameaçar o gerente do banco].¹⁹⁵
Svědék je viděl neohrožovat ředitele banky.
- (58) A testemunha **viu**-[os ter ameaçado o gerente do banco].¹⁹⁶
Svědék je viděl, jak ohrožovali ředitele banky.
- (59) *A testemunha **viu**-o [os ladrões ameaçar].¹⁹⁷
Svědék ho viděl ohrožovat zloděje.
- (60) *Viram-se [os ladrões ameaçar os caixas do banco].¹⁹⁸
Byli spatřeni zloději, jak ohrožují bankovní pokladní.

Kompletivní věty s gerundivním infinitivem

Jedná se o **infinitivní kompletivní věty smyslových sloves, pojících se s předložkou a**¹⁹⁹. Představují konstrukce, které jsou v některých dialektech evropské portugalštiny a v brazilské

¹⁹² Jak uvádí Martins (2006, s. 4), mezi portugalskými mluvčími (mluví tedy pouze o doméně evropské portugalštiny) neexistuje jednotný názor na to, zda jsou akceptovatelné a gramaticky správné konstrukce typu *O juiz mandou-os deixarem a sala. / Soudce je nechal opustit sál.*

¹⁹³ Mateus (2003, s. 641).

¹⁹⁴ *Idem, ibidem.*

¹⁹⁵ Mateus (2003, s. 642).

¹⁹⁶ *Idem, ibidem.*

¹⁹⁷ *Idem, ibidem.*

¹⁹⁸ Mateus (2003, s. 642).

portugalštině **běžně nahrazeny gerundiem**²⁰⁰. Odtud jejich název v tradiční luso-brazílské lingvistice: „**Completivas com infinitivo gerundivo**“ (Kompletivní věty s gerundivním infinitivem). Raposo (2013, s. 1969) tuto konstrukci nazývá „**infinitivo preposicionado**“ (Infinitiv s předložkou) právě díky charakteristické předložce *a*.

V konstrukcích smyslových sloves s gerundivním infinitivem **je přípustný jak neflektivní (61) tak flektivní infinitiv (62)**.

- (61) Ouvimos os pais [*a chamar os miúdos*].²⁰¹
(62) Ouvimos os pais [*a chamarem os miúdos*].²⁰²
(63) Ouvimos os pais [*chamando os miúdos*].
Slyšeli jsme rodiče volat děti.

Sekvence větných konstituentů nacházejících se napravo od smyslového slovesa tvoří jeden celek. Vložení jakéhokoliv konstituentu mezi předložku *a* a tvar infinitivu (64) a (65) není přípustné, narozdíl od konstrukce kontroly předmětu.

- (64) O que eu ouvi foi [*os pais a chamar(em) os miúdos*].²⁰³
To, co jsem slyšel, je že rodiče volali děti.
(65) [*Os pais a chamar(em) os miúdos*] eu não ouvi.
Že rodiče volali děti, jsem neslyšel.
(66) *Ouvimos os pais [*a mais uma vez chamarem os miúdos*].²⁰⁴
Slyšeli jsme rodiče, že ještě jednou volali děti.

Další syntaktická specifika kompletivních vět s gerundivním infinitivem demonstrují **nižší míru syntaktické autonomie těchto kompletivních vět**, než je tomu u infinitivu s akuzativním podmětem: **negramatičnost složeného infinitivu v kompletivní větě**, velmi **marginální výskyt větné negace v kompletivních větách**, fungování *Movimento Longo do*

---

¹⁹⁹ Jak poznamenává Raposo (2013, s. 1962), u smyslových sloves existují čtyři možné podoby infinitivních vět: kromě gerundivního infinitivu to jsou vedlejší věta s flektivním infinitivem, infinitiv s akuzativním podmětem (nazýván Raposem jako elevace podmětu na předmět) a spojení vět, které bude popsáno v kapitole 4.2.2.4.11.

²⁰⁰ Podobně jako v případně pomocného slovesa *estar* (být): slovesná vazba *estar a* + infinitiv, typická pro spisovnou evropskou portugalštinu, vyjadřuje průběh v přítomnosti. *Estar se*, narozdíl od smyslových sloves, pojí s povinně neflektivním infinitivem a to z toho důvodu, že se nejedná o komplexní syntaktický celek s vedlejší kompletivní větou, nýbrž o jednu větu se slovesnou vazbou. ŽE tomu tak skutečně je svědčí fakt, že slovesná vazba *estar a* + infinitiv může být nahrazena jednoslovným predikátem, aniž by se významně změnil význam věty. Infinitiv však nelze substituovat finitivní kompletivní větou. U smyslových sloves s gerundivním infinitivem je to právě naopak.

Os meninos *estão* [*a devorar o gelado*].

*Os meninos *estão* [*a devorarem o gelado*].

[Os meninos *devoram* o gelado].

*Os meninos *estão* [*que devoram o gelado*].

²⁰¹ Mateus (2003, s. 643).

²⁰² *Idem, ibidem*.

²⁰³ Mateus (2003, s. 644), příklad upraven.

²⁰⁴ *Idem, ibidem*.

Objecto (narozdíl od *Subida do Clítico*). Stejně jako v případě infinitivu s akuzativním podmětem je podmětu kompletivní věty udělen pád prostřednictvím slovesa věty řídící.

- (67) *Ouvimos os meninos [a *terem chamado* os miúdos].²⁰⁵
Slyšeli jsme chlapce, že volají děti.
- (68) ?/ *Ouvimos os meninos [a *não chamar(em)* os miúdos].²⁰⁶
Slyšeli jsme chlapce, že nevolají děti.
- (69) *Viram-se* [os miúdos a *devorar* o gelado].
Byli viděni chlapci, jak hltají zmrzlinu.
- (70) *Não o vi [os meninos a *devorar(em)*].²⁰⁷
Neviděl jsem, jak ji chlapci hltají.

Z pohledu časové interpretace je slovesný čas ve vedlejší větě závislý (*Tempo Depende*) na čase věty řídící. Sekvence předložka-infinitiv nemůže být přerušena, takže se Inês Duarte domnívá, že předložka *a* funguje jako funkční jádro kompletivní věty, které ji dodává takovou aspektuální povahu, jakou má gerundium (Mateus, 2003, s. 645).

---

²⁰⁵ Mateus (2003, s. 643), příklad upraven.

²⁰⁶ Mateus (2003, s. 643), příklad upraven.

²⁰⁷ Mateus (2003, s. 644).